

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΞΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. *Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ, εἰς ἀνάμνησιν, εἰς τὸ σῶσαί με Κύριον.* Τοῦτο δὲ ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις εὔρον· οὔτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς. Συμβαίνει δὲ ὁμως τῆ τοῦ ψαλμοῦ διανοία· σωτηρίαν γὰρ ὁ προφήτης αἰτεῖ, καὶ τῶν πολεμούντων ἀπαλλαγὴν. Εἶρηκε δὲ τὸν ψαλμὸν ὁ μακάριος Δαβὶδ, ὑπὸ τοῦ Ἀβεσσαλωμ διωκόμενος· εἰκότως δὲ καὶ τὸ εἰς ἀνάμνησιν τῆ ἐπιγραφῆ πρόσκειται· ἢ γὰρ μνήμητῆς ἀμαρτίας αὐτὸν ἐκέντει τῶν πολεμίων σφοδρότερον· διόπερ βοᾷ· β'. *Ὁ Θεὸς, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχε· Κύριε, εἰς τὸ βοηθησαί μοι σπεῦσον.* Πολλαῖς, φησὶ, καὶ παντοδαπαῖς περικλύζομαι συμφοραῖς· οὐ δὴ χάριν ταχεῖαν αἰτῶ παρασχεθῆναι μοι τὴν βοήθειαν. γ'. *Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου.* Διαμάρτοιεν, φησὶν, οἱ τῆς ἐμῆς σφαγῆς ἐφίεμενοι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν αἰσχύνην καρπώσαιντο. *Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω· καὶ καταισχυνθήτωσαν οἱ βουλόμενοί μοι κακά.* [Ἀντὶ τοῦ, οὐ μόνον τῆ γῆ παραδοθήσονται, ἀλλὰ καὶ μετ' αἰσχύνης τόνδε τὸν βίον ὑπεξέλωσιν οἱ κατατρεφύσαντες κατὰ τῶν εὐσεβῶς βιοτευόντων τὰ δεινά· τοῦτο γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐξῆς λέγει.] δ'. *Ἀποστραφήτωσαν παρατίκα αἰσχυρόμενοι οἱ λέγοντές μοι, Εὗγε, εὗγε.* Πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ἐφιδόμενοι, τράποιντο εἰς φυγὴν μετ' αἰσχύνης, τὴν ἐμὴν ὀρώντες μεταβολὴν· ε'. *Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε, ὁ Θεός· καὶ λεγέτωσαν διαπαντός, Μεγαλυνθήτω ὁ Θεός, οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριόν σου.* Τὸ Κύριος οὐ κεῖται ἐν τῷ Ἐξαπλῷ. Θυμηδίας ἀπάσης, φησὶ, τοὺς σοὺς ἔμπλησον ἐραστάς· ἵνα σου τὰς εὐεργεσίας ὑμνοῦντες χορεύσωσιν. ζ'. *Εγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης, ὁ Θεός, βοήθησόν μοι.* Ἀντὶ τοῦ, τῆς τῶν προειρημένων δικαιοσύνης ἐστέρημαι, καὶ πτωχεῖα συζῶν τῆς ἀρετῆς οὐκ ἔχω τὸν πλοῦτον. *Βοηθός μου καὶ ῥύστης μου εἶ σύ.* τῆς σῆς γὰρ προμηθείας τετύχηκα. *Κύριε, μὴ χρονίσῃς.* Ἐπάρκεσον ὅτι τάχιστα, καὶ μὴ ἀναβάλλῃ τὴν αἴτησιν. [Περὶ τούτου γὰρ οὐ μόνον ὁ Δαβὶδ ἀντιβολεῖ, ἀλλὰ καὶ ἅπας ὁ τῶν ἁγίων χορός.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ο΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Τῷ Δαβὶδ ψαλμός· τῶν υἱῶν Ἰωναδὰβ, καὶ τῶν πρῶτον αἰχμαλωτισθέντων· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Ὡμολόγησε καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἐπιγραφὴν ποιησάμενος, μὴ εὐρηκεῖν αὐτὴν παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, ἀλλ' αὐτὸς αὐτὴν θεικέειναι. Ἰστέον μέντοι, ὡς οὐ τοῦ Ἰωναδὰβ υἱοὶ οἱ πρῶτοι ἡχμαλωτίσθησαν· ὁ γὰρ μακάριος Ἰερεμίας οἶνον αὐτοῖς προσενέγκαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προσετάχθη εἰς ἔλεγχον τῆς Ἰουδαίων παρανομίας. Ἐκείνων δὲ πεινὴ μὴ βουληθέντων διὰ τὰς τῶν προγόνων ὑποθήκας, κατηγορήσε λοιπὸν τῆς Ἰουδαίων ἀπειθείας ὁ προφήτης· ὡς ἐκείνων ἀνθρωπίνης ἐντολᾶς φυλαττόντων, τούτων δὲ τὰς θείας παραβαινόντων νομοθεσίας. Εἶρηται δὲ ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν εἰς Βαβυλῶνα μεταναστάντων, τῆς ἐπανόδου γλιχομένων, καὶ τὴν τῆς δουλείας ποθούντων ἀπαλλαγὴν· γέγραφε δὲ αὐτὸν ὁ μακάριος Δαβὶδ, τῷ τῶν εὐσεβεστέρων τάγματι προσαρμόσας τοὺς λόγους. [Καὶ μάλιστα τοῖς υἱοῖς τῆς χάριτος προλέγει ἀπαλλαττομένοις τῆς τῶν εἰδώλων μυσσαρᾶς δουλείας, Χριστῷ δὲ τῷ Θεῷ πιστεύουσιν καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ δεχομένοις προμήθειαν.] α'. *Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἤλπισα, μὴ καταισχυνθῆιν εἰς τὸν αἰῶνα.* Μὴ διαμάρτω, φησὶ, τῆς ἐλπίδος, τὴν σὴν προσμένων ἐπικουρίαν· μὴδὲ ἐπὶ πλείστον ἐπονείδιστος γένωμαι. [Ἐκεῖνοι μὲν περὶ τῶν ἀνδραποδισάντων αὐτοῦς, οὗτοι δὲ περὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων ταύτην τὴν ἰκετείαν προσφέρουσιν.] β'. *Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με, καὶ ἐξελοῦ με.* Κρῖναί σε παρακαλῶ Βαβυλωνίους κάμοι, καὶ δικαίως κατ' ἐκείνων τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν· οὕτω γὰρ κἀγὼ τῆς ἐκείνων δουλείας ἀπαλλαγῆσομαι. *Κλῖνον πρός με τὸ οὖς σου, καὶ σῶσόν με.* [γ'] *Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν, καὶ εἰς τόπον ὄχυρόν τοῦ σῶσαί με· ὅτι στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου εἶ σύ.* Σὲ πρόμαχον ἔχω, καὶ περίβολον ὄχυρόν, καὶ ἔρυμα ἀσφαλές· εὐμενῶς μου τοίνυν δέξαι τὴν ἰκετείαν. [Καθάπερ δὲ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἄλλων εἶρηται ταῦτα, καὶ τῶν ἐφεξῆς μέχρι τοῦ παρόντος καὶ παντός τοῦ βίου ἐκκλινόντων ἀπὸ κακοῦ, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς κολλωμένων· τοῦτο γὰρ θέλειεῖπεν διὰ τῶν ἐξῆς.] δ'. *Ὁ Θεός μου, ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ, ἐκ χειρὸς παρανομοῦντος καὶ ἀδικοῦντος.* Ἴκετεύω σε, Δέσποτα, τῆς τῶν πονηρία καὶ δυσσεβείας συζώντων ἐλευθερώσαί με δυναστείας. ε'. *Ὅτι σὺ ἡ ὑπομονή μου, Κύριε, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου.* [Ὁ μὲν πρῶτος λαὸς] Νεότητα καλεῖ τὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσέως χρόνον, ὅτε καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀπῆλαυσαν, ἐπὶ πλείστον Αἰγυπτίους δεδουλευκότες χρόνον. Ἐξ ἐκείνου, φησὶν, εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας ἔσχον, καὶ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν. [Ὁ δὲ νέος λαὸς νεότητα λέγει ἧς τετύχηκε νεουργίας διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας.] ζ'. *Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστροῦ· ἐκ κοιλίας μητρὸς μου σὺ εἶ μου σκεπαστής.* Γέννησιν καὶ τόκον καλεῖ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐξοδόν. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς διὰ τοῦ θειοτάτου Ἰεζεκιὴλ διδάσκει. Διελέγχων γὰρ τῆς Ἱερουσαλήμ τὴν ἀσέβειαν, εἶτα εἰρηκῶς· *Ὁ πατήρ σου Ἀμορρᾶιος, καὶ ἡ μήτηρ σου Χετταία, ἐπήγαγεν· Ἡ ἡμέρα ἐτέχθης, ὁ ὄμφαλός σου οὐ περιετιμήθη, καὶ ἀλλὴ οὐχ ἠλίσθη, καὶ*

ὑδατι οὐκ ἐλούσω εἰς σωτηρίαν. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ὀμφαλὸς οἶόν τις ρίζα βρέφους ἐστί· δι' ἐκείνου γὰρ αὔξεται καὶ τρέφεται· ὁ δὲ Ἰσραὴλ, καὶ μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐξοδόν, ἔμφυτον ἔσχε τὴν Αἰγυπτίων ἀσέβειαν, εἰκότως ἔφη· Ὁ ὀμφαλὸς σου οὐ περιετιμήθη· ὅτι, φησὶν, ἐκ τῆς μητρῶας νηδύος τὴν τροφήν ἔλκεις, καὶ τοῖς προτέροις ἐπιμένεις ἐπιτηδεύμασιν. Ἡ τῶν εὐσεβεστέρων τοίνυν συμμορία τὸν Θεὸν ἱκετεύουσα λέγει· Ὅτι ἄνωθεν, καὶ ἐξ ἀρχῆς, τὴν σὴν ἔσχον ἐλπίδα· Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός. Σὲ ὕμνων καὶ δοξάζων διατελῶ, καὶ διὰ τῆς σῆς προνοίας ἐγενόμην περιβλεπτός. ζ'. Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθη τῶν πολλοῖς. Ἀλλὰ μετ' ἐκείνην τὴν περιφάνειαν, πολλὴν ἐδεξάμην τὴν μεταβολήν· ὡς τέρας τι καὶ σημεῖον τοῖς πολλοῖς νομισθῆναι τὰ κατ' ἐμέ. Καὶ σὺ βοηθός μου κραταίος. Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν. η'. Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως· ὅπως ὑμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. Μεταβαλὼν τοίνυν τὴν ἐπικειμένην μοι δυσκληρίαν, κίνησον εἰς ὕμνωδιάν τὴν γλώτταν· ὅπως ἂν αἰεὶ σοὶ τὸν ὕμνον προσφέρωμι. Τὸ γὰρ ὅλην τὴν ἡμέραν, καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὁ Σύμμαχος εἶρηκε. θ'. Μὴ ἀπορρίψῃς με εἰς καιρὸν γήρωσ· ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με. Ἦς ἐν νεότητι προνοίας ἀπέλαβον, ἀπολαῦσαι καὶ νῦν ἱκετεύω· καὶ μὴ γυμνωθῆναι τῆς σῆς κηδεμονίας ἐν αὐτῷ τῷ γῆρα παρακαλῶ. Ἐπειδὴ γὰρ νεότητα τὴν ἐξ Αἰγύπτου προσηγόρευσεν ἐξοδόν, γῆρας ἐκάλεσε τὸν τῆς αἰχμαλωσίας καιρὸν· ὡς πλείστου χρόνου διαδραμόντος ἐν μέσῳ. ι', ια'. Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροί μου ἐμοὶ, καὶ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχὴν μου, ἐβουλεύσαντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ, λέγοντες· Ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐτόν· καταδιώξατε καὶ καταλάβετε αὐτόν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ῥυόμενος. Ἄπαντες, φησὶν, οἱ δυσμενεῖς ταῖς ἐμαῖς ἐπεμβαίνουνσι συμφοραῖς, καὶ παντοδαποῖς κακοῖς περιβάλλουσιν, ἔρημόν με τῆς σῆς κηδεμονίας ὀρῶντες, καὶ τοπάζοντές με παντελῶς παρεωρᾶσθαι, καὶ μηκέτι τῆς σῆς με τεύξεσθαι προμηθείας. Οὗ δὴ χάριν ἀντιβολῶ. ιβ'. Ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ· ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχε. Ταχεῖάν μοι τὴν σὴν παράσχου ῥοπήν· καὶ μὴ με πόρρω τῆς σῆς καταστήσης κηδεμονίας. Μακρυνθῆναι δὲ αὐτοῦ, οὐ τὴν οὐσίαν λέγει τοῦ Θεοῦ· πανταχοῦ γὰρ πάρεστι, καὶ τοῖς πᾶσι παρίσταται· ἀλλὰ τὴν πρόνοιαν, καὶ τὴν τῆς βοηθείας ἐνέργειαν.

ιγ'. Αἰσχυρνήτωσαν καὶ ἐκλιπέτωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντες τὴν ψυχὴν μου. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Καταισχυρνήτωσαν καὶ ἀναλωθήτωσαν οἱ ἀντικείμενοι τῇ ψυχῇ μου. Διαμάρτοιεν τῶν οἰκειῶν ἐγχειρημάτων, καὶ τὴν ἐντεῦθεν αἰσχυρὴν καρπώσαντο· καὶ φροῦδοι γένοιτο, ἀδίκως τὸν ἐμὸν τε κταίνοντες ὄλεθρον. Περιβαλέσθωσαν αἰσχυρὴν καὶ ἐντροπήν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι. Ἐπονείδιστοι γένοιτο καὶ καταγέλαστοι οἱ παντοδαποῖς με κακοῖς περιβάλλοντες. ιδ'. Ἐγὼ δὲ διὰ παντός ἐλπῶ ἐπὶ σέ. Ταῦτα γὰρ ὀρῶν γινόμενα, τῇ εἰς σέ ἐλπίδι βεβαίω θήσομαι. Καὶ προσθήσω ἐπὶ πᾶσαν τὴν αἴνεσίν σου. Καὶ πολλαπλασίαν σοὶ προσοίσω τὴν ὕμνωδιάν. ιε'. Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου· ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν σωτηρίαν σου. Οὐ παύσομαι τὴν δικαίαν σου ταύτην διηγούμενος ψῆφον, καὶ διδάσκων ἅπαντας, ὅπως ἐμοὶ καὶ τοῖς πολεμίοις δικάσας, τῆς ἐκείνων δουλείας ἀπήλλαξας. Ὅτι οὐκ ἔγνων γραμματείας, [ις'] εἰσελεύσομαι ἐν δυναστεία Κυρίου. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Οὐ γὰρ οἶδα ἐξαριθμηῆσαι· ἐλεύσομαι ἐν δυναστεία Κυρίου. Ἐπειδὴ ὑπέσχετο διηγεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν εἰς αὐτόν γεγεννημένην σωτηρίαν, μείζων δὲ ἢ κατὰ ἄνθρωπον ὑπόσχεσις, εἰκότως ἐπήγαγεν· Ὅτι οὐκ οἶδα ἐξ αριθμηῆσαι. Τοῦτο καὶ ἐν τῷ λθ' ψαλμῷ ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ. Εἰρηκῶς γάρ· Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου, καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι τις ὁμοιωθήσεται σοὶ, ἐπήγαγεν· Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα, ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ ἀριθμόν. Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα φησὶν· Ὅτι οὐκ οἶδα ἀριθμηῆσαι. Τὰς γὰρ τοιαύτας γραφάς τε καὶ μαθήσεις ἢ ἐμὴ οὐκ ἐδέξατο φύσις· εἰσελεύσομαι δὲ ὅμως ἐν δυναστεία Κυρίου, καὶ ὡς δυνατόν ἀνθρωπεῖα φύσει, τὴν ὕμνωδιάν ποιήσομαι. Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύνης σου μόνου. [ιζ'] Ὁ Θεός μου, ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου. Ὑμνῶ δέ σε, Δέσποτα· καὶ τὴν εἰς ἐμὲ γενομένην δικαιοσύνην ὀρῶν, καὶ τῶν σῶν ἐντολῶν μεμνημένος. Ταῦτα γὰρ με παιδύθεν ἐδίδαξας. Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον ὡς νεότητα τὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσοῦ χρόνον καλεῖ. Δι' ἐκείνου γὰρ ὁ νόμος ἐδόθη. [Ὡς καὶ διὰ τῆς οικονομίας τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἡ χάρις ἡμῖν τοῖς ἐξ ἐθνῶν ἐπεφοίτησεν.] Καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου. [ιη'] Καὶ ἕως γήρωσ καὶ πρεσβείου, ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με. Ἐγὼ μὲν τὰς σὰς θαυματουργίας τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξω. Σὺ δὲ, ὡς ἄνωθέν μου κληθεῖς Θεός, αἰεὶ με τῆς σῆς ἀξίου κηδεμονίας. Ἐως οὐ ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένη. Προφητικῶς ὁ Δαβίδ τὰ ἐσόμενα προλέγει· καὶ γῆρας καλεῖ τοῦ νόμου τὸ τέλος. Τοῦτο δὲ μετὰ τὴν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ γέγονε παρουσία. Σαφέστερον δὲ ἡμᾶς ὁ μακάριος διδάσκει Παῦλος, περὶ τῆς Καινῆς διαλεγόμενος Διαθήκης. Φησὶ δὲ οὕτως· Ἐν τῷ λέγειν καινὴν πεπαλαίωκε τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν προφητικῶς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι διδάσκει λέγειν· Ἐως γήρωσ καὶ πρεσβείου, ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με. Εἶτα δεικνὺς ποῖον γῆρας καλεῖ, ἐπήγαγεν· Ἐως οὐ ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένη. Τὴν δυναστείαν σου, [ιθ'] καὶ τὴν δικαιοσύνην σου, ὁ Θεός. Γενεὰ δὲ ἡ ἐρχομένη, ἢ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· μεθ' ἣν ἢ ἐξ

ἔθνῶν Ἐκκλησία συνέστη, ἐξ Ἰουδαίων κήρυκας δεξαμένη τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους. Περὶ ταύτης τῆς γενεᾶς καὶ ἐν τῷ εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ ψαλμῷ λέγει· *Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη, καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λαῷ τῷ τεχθησομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος.* Ἔτερος τοίνυν λαὸς παρὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων λαὸν, ὃν οὐ γεγενῆσθαι, ἀλλὰ τεχθήσεσθαι ὁ προφήτης προείρηκεν. Λέγει τοίνυν καὶ ἐνταῦθα· *Μὴ με ἐγκαταλίπῃς, ἕως οὗ ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένη, τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δικαιοσύνην σου.* Ἔουκε δὲ τῇ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ προηγορία, *Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς προσδοκία ἔθνῶν.* – Ὁ Θεός, ἕως τῶν ὑψίστων ἃ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα. Ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος οὕτως· Ὁ Θεός, ἕως ὕψους ἃ ἐποίησας μεγαλεῖα, ἀντὶ τοῦ, ὑψηλὰ καὶ μεγάλατὰ ὑπὸ σοῦ γινόμενα, Δέσποτα. καὶ ἰκανὰ πείσαι πάντας Ὑψιστον ὀνομάζειν σε. Ὁ Θεός, τίς ὁμοίός σοι; Οὐδένα γὰρ, φησὶ, συγκρίναί σοι καὶ παραβαλεῖν δυνατόν. Ὑπερβάλλεις γὰρ ἅπαντας, καὶ τῇ φύσει, καὶ τῇ δυνάμει, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς· ἐντεῦθεν τὴν ἐπάνοδον προθεσπίζει. κ'. Ὅσας ἔδειξάς μοι θλίψεις πολλὰς καὶ κακάς· καὶ ἐπιστρέψας ἐξωποίησάς με. παραδοὺς με, φησὶ, παντοδαπαῖς συμφοραῖς διὰ τὰς ὑπ' ἐμοῦ γεγενημένας παρανομίας, πάλιν με εἰς ζωὴν ἐπανήγαγες. Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πάλαι ἀνήγαγές με. Αναβίωσεως, φησὶ, τινὸς ὑπολαμβάνω τετυχηκέναί· παρὰ δόξαν ἀνθρωπίνην τοσοῦτων ἀπαλλαγείς συμφορῶν. [Ἐἴποιδ' ἂν τις ταῦτα καὶ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπείας εἰρῆσθαι φύσεως. Ἐκ γὰρ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγε ταύτην ὁ καταβάς εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς, τουτέστιν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ διὰ ταύτην ἐλόμενος καὶ ἄνθρωπος γενέσθαι.] Τοῦτο καὶ διὰ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ὁ Θεός ἔφη· *Ὅτι ἀνοίξω τοὺς τάφους ὑμῶν, καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ Βαβυλῶνος.* τουτέστι, τὴν ἀνθρωπίνην ἀπόγνωσιν λύσω, καὶ παρὰ τὰς τῶν πολεμίων ἐλπίδας τὴν ἐπάνοδον ὑμῖν δωρήσομαι. κα'. *Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλωσύνην σου· καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλεσάς με, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πάλιν ἀνήγαγές με.* Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Αὐξήσεις τὴν μεγαλειότητά μου, καὶ παρακυκλώσεις με παραμυθία. Καὶ τᾶλλα δὲ ὁμοίως προείρηκε. Τῇ γὰρ περὶ ἐμὲ κηδεμονία δειχθήσεται σοι τὸ ἀγαθόν. κβ'. *Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς, Κύριε.* Οὐ παύσομαι γὰρ τὰς σὰς διηγούμενος δωρεάς, καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκων. Ἐπισημήνασθαι δὲ προσήκει, ὡς καὶ ἐνταῦθα λαῶν πολλῶν ἐμνημόνευσεν, οἱ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, διὰ τῶν ἐξ Ἰουδαίων κηρύκων, τῆς σωτηρίας ἀπήλαυσαν. *Ἐν σκεύεσι ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν σου, ὁ Θεός, ψαλῶ σοι ἐν κιθάρα, ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ.* Χρήσομαι δὲ καὶ τοῖς συνήθεσιν ὀργάνοις τὴν ὑμνωδίαν ὑφαίνων. κγ', κδ'. *Ἀγαλλιάσεται τὰ χεῖλη μου, ὅτ' ἂν ψαλῶ σοι· καὶ ἡ ψυχὴ μου, ἦν ἐλυτρώσω.* Ἔτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὄλην τὴν ἡμέραν μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου· ὅτ' ἂν αἰσχυρθῶσι καὶ ἐντραπῶσιν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι. Προλέγει κατὰ ταυτὸν τῶν Βαβυλωνίων τὸν ὄλεθρον ὑπὸ Κύρου τοῦ Πέρσου γεγενημένον, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνάκλησιν. Ἐκείνων γὰρ, φησὶ, καταλυθέντων, ἐγὼ τῆς ἐπανόδου τεύξομαι· ἀπολαύσας δὲ τούτου, γεγηθῶς καὶ γαννύμενος χορεύσω, τὰς σὰς εὐεργεσίας ὑμῶν, καὶ τοῦ σοῦ νόμου διηνεκῆ τὴν μελέτην ποιούμενος.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. *Εἰς Σολομών.* Ὅτι τῷ Σολομῶντι οὐδαμῶς ὁ προκειμένος ἀρμόττει ψαλμὸς, οἶμαι καὶ Ἰουδαίους ἂν ὁμολογήσαι τ' ἀληθῆ λέγειν ἐθέλοντας, ἤπου γε τῆς πίστεως τοὺς τροφίμους. Πρῶτον μὲν γὰρ οὔτε τῶν περάτων τῆς γῆς ἐκράτησε Σολομών· οὔτε παρὰ τῶν ἐσπερίων καὶ ἐφῶν ἐδέξατο φόρον. Ἔπειτα ἄνθρωπος ὢν, τὸν τῇ φύσει σύμμετρον διαβιώσας χρόνον, τοῦ βίου τὸ τέλος ἐδέξατο, καὶ τοῦτο οὐκ εὐκλεές. Ὁ δὲ ψαλμὸς ἡλίου καὶ σελήνης ἀρχαιότερον δείκνυσι τὸν προφητευόμενον. Ἀκριβέστερον δὲ ταῦτα ἢ τῶν ῥητῶν ἐρμηνεῖα διδάξει. Καὶ ἡ ἐπιγραφή δὲ, οὐκ ἀνάρμοστος, ἀτεχνῶς δὲ τῷ Σωτῆρι συμβαίνουσα. Σολομῶν γὰρ εἰρηνικὸς ἐρμηνεύεται· καὶ τοῦτο σαφῶς ἡμᾶς ἢ τῶν Παραλειπομένων ἱστορία διδάσκει. Φησὶ γὰρ πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν ὁ Θεός· *Ὅτι Σολομῶν ὄνομα αὐτῷ, καὶ εἰρήνην δώσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ.* Ταύτην δὲ τὴν προσηγορίαν καὶ ὁ Δεσπότης ἔχει Χριστός. Καὶ βοᾷ Παῦλος, ὁ μέγας κήρυξ τῆς ἀληθείας· *Αὐτὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας.* Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις φησὶ· *Τὴν ἐμὴν εἰρήνην δίδωμι ὑμῖν, τὴν ἐμὴν εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν.* Τὴν αὐτοῦ τοίνυν βασιλείαν, καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατορθωθεῖσαν εἰρήνην, καὶ τῶν ἔθνῶν τὴν σωτηρίαν, οὗτος ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει. Καὶ ἐπειδὴ καὶ Θεός ἐστι, καὶ ἄνθρωπος, τὸ μὲν ὢν αἰεὶ, τὸ δὲ δι' ἡμᾶς προσλαβὼν, ἀμφότερα ἢ προφητεία διδάσκει· καὶ φησιν, αὐτὸν μὲν ἔχειν, ὡς Θεὸν, ἀπάντων τὴν ἐξουσίαν· λαμβάνειν δὲ ταύτην, καὶ ὡς ἄνθρωπον, παρὰ τοῦ οἰκείου Πατρὸς. Ὁ Θεός, τὸ κρίμά σου τῷ βασιλεῖ δὸς, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως. Καὶ βασιλεύς ἐστι, καὶ υἱὸς βασιλέως ὁ Δεσπότης Χριστός. Διὸ καὶ βασιλέα αὐτὸν, καὶ υἱὸν βασιλέως ἢ προφητεία καλεῖ· οὕτω καὶ λέοντα αὐτὸν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ καὶ σκύμνον λέοντος ὀνομάζει· *Σκύμνος γὰρ λέοντος, φησιν, Ἰούδα, ἐκ βλαστοῦ μου, υἱέ μου, ἀνέβη· ἀναπεσὼν ἐκοιμήθης ὡς λέων, καὶ ὡς*

σκύμος, τίς ἐγερεῖ αὐτόν; Οὐ γὰρ μόνον βασιλεύς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ βασιλέως υἱός. Καὶ γὰρ ὡς Θεὸς ἐκ τοῦ παμβασιλέως ἐγεννήθη Θεοῦ, καὶ ὡς ἄνθρωπος, πρόγονον ἔχει τὸν βασιλέα Δαβίδ. Τούτῳ ὁ προφητικὸς λόγος, ὡς ἄνθρωπῳ, δοθῆναι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν δικαιοσύνην παρακαλεῖ. Εἶτα τὴν αἰτίαν διδάσκει.

β'. *Κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει.* Τοὺς γὰρ πτωχεῖα τῆς ἀμαρτίας κατεχομένους τῆς τοῦ πονηροῦ τυράννου δουλείας ἐλευθερώσει· δικαίως αὐτῷ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένοις δικάσας.

γ'. *Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ, καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην.* Προσωποποιία ἐστὶ τὴν πάντων δεικνῦσα μεταβολήν. Οὕτω τοῦ λαοῦ τὴν ἐξοδὸν διηγούμενος ἔφη· *Τὰ ὄρη ἐσκήρτησαν ὡσεὶ κριοὶ, καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων.* Ὁρῶμεν δὲ ὅμως καὶ τῶν ὀρέων καὶ τῶν βουνῶν τὴν μεταβολήν· ἀντὶ γὰρ τῆς πάσαις πολιτευσάμενης ἐν αὐτοῖς ἀσεβείας, οἱ τὸν ἀγγελικὸν ἀσπασάμενοι βίον τὴν εὐαγγελικὴν ἐν αὐτοῖς δικαιοσύνην καρποῦνται· καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων πρεσβείας ποιούμενοι, τὰς θείας καταλλαγὰς πραγματεύονται.

δ'. *Κρίνει τὸς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων, καὶ ταπεινώσει συκοφάντην.* Εἰκότως ὁ διάβολος κέκληται συκοφάντης· τὸν τε γὰρ Θεὸν ἐσυκοφάντησε, διὰ φθόνον φήσας κεκωλυκέναι τὴν τοῦ ξύλου μετάληψιν· καὶ κατὰ τοῦ Ἰωβ ταῖς αὐταῖς ψευδολογίαις ἐχρήσατο, φήσας· *Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰωβ τὸν Θεόν;* Ἄψαι γὰρ, φησὶ, πάντων ὧν ἔχει, ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλόγησει. Τοῦτον ἐν τῷ ὀγδόῳ ψαλμῷ ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν ὠνόμασεν, ἐνταῦθα δὲ συκοφάντην. Ἀλλὰ τοῦτον μὲν ὁ Δεσπότης ἐταπεινώσει καὶ κατέλυσε· τοὺς δὲ ὑπ' αὐτοῦ τυραννουμένους ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας ἤξιωσε.

ε'. *Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ· καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν.* Ὅ ταῦτα, φησὶν, ἅπαντα κατορθῶν, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, οὔτε ζωῆς τέλος ἔχει. Ἐγεννήθη μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν, τουτέστιν, ἀπείροις τισὶ γενεαῖς προϋπάρχων τῆς κτίσεως. Ἀλλὰ καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ· ἀντὶ τοῦ, διαρκὲς ἔξει τὸ εἶναι· οὐκ ἐπειδὴ ὁ ἥλιος διαρκὲς ἔχει τὸ εἶναι· ἀλλ' εἰκόνα διαρκεστέραν οὐχ εὐρῶν, ἐπίσημον δὲ τοῦτον εἰδῶς, καὶ χρόνων καὶ ἡμερῶν Δημιουργόν, τούτῳ παρέβαλε τὴν ἀπὸ σκότους εἰς φῶς τῶν πραγμάτων μεταβολήν. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἥλιος δικαιοσύνης ὠνόμασται.

ς'. *Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον· καὶ ὡσεὶ σταγῶν ἢ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν.* Διὰ τούτων σαφῶς ἡμῖν τὴν ἀνθρωπεῖαν ὑπέδειξε γέννησιν ἀνοφητὴ γεγεννημένην, καὶ λίαν ἡσύχως καὶ μυστικῶς. Καθάπερ γὰρ πόκος δεχόμενος ὑετὸν, οὐδένα κτύπον ἀποτελεῖ, καὶ ψεκάδες εἰς γῆν δροσώδεις φερόμεναι, αἰσθησὶν ταῖς ἀκοαῖς οὐδεμίαν παρέχουσιν· οὕτως ἡ δεσποτικὴ γεγένηται σύλληψις· οὐδὲ τοῦ συνοικοῦντος αἰσθημένου μνηστήρος. Ὑστερον γὰρ, μετὰ τὴν κύησιν ἀτοπίαν ὑποτοπήσας τινὰ, ἠβουλήθη λάθρα ἀπολύσαι αὐτήν· ἀλλὰ δι' ἀγγέλου μεμάρτηκεν ὡς πνευματικὸς ὁ τόκος, καὶ οὐκ ἀνθρώπινος.

ζ'. *Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη.* Καὶ μαρτυρεῖ τοῖς λόγοις τὰ πράγματα· τῆς γὰρ προτέρας δυσσεβείας ἀπαλλαγείσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις, μετέμαθε τὴν εὐσεβείαν. Εἰ δὲ καὶ τινες τῶν πεπιστευκότων κατὰ τοὺς εὐαγγελικοὺς οὐ πολιτεύονται νόμους, ἀλλ' οὖν εἰσι μυριάδες ἀριθμοῦ κρείττους, καὶ ἐν στρατιώταις, καὶ ἐν ἰδιώταις, καὶ ἐν ἀστοῖς, καὶ ἐν χωριτικοῖς, ἀρετῆς πολλὴν φροντίδαποιούμενοι. *Καὶ πλῆθος εἰρήνης, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη.* Πάλαι μὲν γὰρ αἱ τοπαρχίαι, καὶ αἱ καθ' ἕκαστον ἔθνος διηρημένοι βασιλεῖαι συχνοῖς πολέμοις ταλαιπωρούμενοι, τοῦ δώρου τῆς εἰρήνης ἀπολαύειν οὐκ εἶχον. Διηνεκῶς γὰρ τὸν ὀπλιτικὸν μετήρσαν βίον· καὶ τούτους τοὺς πολέμους πολλοὶ καὶ Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων συνέγραψαν. Διδάσκουσι δὲ ἡμᾶς καὶ αἱ τῶν Βασιλέων, καὶ αἱ τῶν Μακκαβαίων ἱστορίαι, ὅσα προὔξενον αἱ τοπαρχίαι κακά. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν, πέπανται μὲν ἐκεῖνα, μία δὲ βασιλεία τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης κρατεῖ, δι' ἣν εἰρήνη πολιτευομένη, τῷ θεῷ κηρύγματι δέδωκε τὴν ἰσχύν. Τὸ δὲ, *ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ σελήνη,* ἀντὶ τοῦ, πάντα τοῦ παρόντος βίου τὸν χρόνον. Περιττὸν γὰρ περὶ τοῦ μέλλοντος λέγειν, καθ' ὃν εἰρήνη ἀληθῆς πολιτεύσεται.

η'. *Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης.* Ἀντὶ τοῦ, πάντων κρατήσεται τῶν τερμάτων τῆς οἰκουμένης. Ἐπειδὴ γὰρ πέραν τῆς γῆς τὰ μεγάλα ἐστὶ καὶ ἄπλωτα πελάγη, ἅτινες Ἀτλαντικὰ καλοῦσιν, ἢ ὠκεανὸν ἐσπέριον καὶ ἑξῶν, εἰκότως τῆς οἰκουμένης τὸ κράτος ταῖς ἐξῶθεν κυκλοῦσθαι θαλάσσαις ἐδήλωσε. Καὶ τοῦτο σαφέστερον ὁ μετὰ τοῦτον πεποίηκε στίχος. *Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης.* Ποταμὸν λέγει τὸν Ἰορδάνην, ἐν ᾧ βαπτισθεὶς ὁ Δεσπότης ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐμαρτυρήθη, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀγαπητὸς Υἱός, ἐν ᾧ ἠδύοκῆσεν. Ἀπὸ τότε δὲ, φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς, ἤρξατο κηρύττειν καὶ λέγειν, *Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* Οὐδὲ χάριν καὶ ἡ προφητεία φησὶν, ὅτι *Κρατήσεται ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἕως τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης.* Εἶτα καὶ ἐτέρωθεν τοῦτο ποιεῖ φανερόν.

θ', ι'. *Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες, καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείζουσι. Βασιλεῖς Θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα προσοίσουσι· βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαββὰ δῶρα προσάξουσι.* Θαρσεῖς τὴν Καρχηδόνα, τὴν τῆς Λιβύης προκαθημένην, καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας καὶ ὁ θαυμασιὸς Ἰεζεκιὴλ ὀνομάζουσι. Σαββὰ δὲ Αἰθιοπικὸν ἔθνος· ἀλλὰ Λίβυες μὲν οἱ καὶ Ἄφροι προσαγορευόμενοι, τὰ ἐσπέρια τῆς οἰκουμένης κατέχουσι τμήματα· Αἰθίοπες δὲ τὰ ἐξῶ καὶ νότια· Ἀραβες δὲ τὴν μέσην ἤπειρον· οἱ δὲ νησιῶται τῆς

θαλάσσης τὰ μέσα. Τούτους δὲ ἔφη προπεσεῖσθαι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ προσοίσειν ὡς Θεῶ τὴν προσκύνησιν, καὶ δῶρα προσκομιεῖν ὡς βασιλεῖ· τοὺς δὲ ἐχθροὺς ὑποβληθήσεσθαι ταῖς κατὰ τοῦ ὄφρα γεγενημέναις ἀραις· *Ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ, καὶ γῆν φαγῆ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.* Ἐχθροὶ δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, οἱ παμπόνηροι δαίμονες, καθ' ὧν ἔδωκετὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρα καὶ σκορπίων. Ἐπειδὴ δὲ τριῶν ἢ τεττάρων ἐθνῶν ἐμνημόνευσε, καὶ αἰνιγματωδῶς τὴν τῶν ἐθνῶν ἀπάντων μεταβολὴν παρεδήλωσε, σαφέστερον τὸν λόγον ποιεῖ. *ια'. Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς.* Οἱ μὲν κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐκόντες· οἱ δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἅπαντες. *Οὐδέπω γὰρ, ἢ φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὀρώμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποταγαμένα, ἀλλὰ τότε κάμψει αὐτῷ πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων.* – *Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύσουσιν αὐτῷ.* Συμβαίνει ταῦτα τῇ τοῦ πατριάρχου Ἰακῶβ προφητεία, *Ὅτι αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν.* Ὀρώμεν δὲ καὶ τὸ τῆς προρρήσεως τέλος· οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἔθνος τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἀνήκοον· ἀλλ' εἰσὶν ἐν ἐκάστῳ οἱ τῆς θεογνωσίας τὴν αἴγλην δεξάμενοι. *ιβ', ιγ'. Ὅτι ἐρρύσατο πτωχὸν ἐκ δυνάστου, καὶ πένητα ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός. Φεῖσεται πτωχοῦ καὶ πένητος, καὶ ψυχὰς πενήτων σώσει.* Προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἅπαντες, τῆς πικρᾶς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλαγέντες. Δυνάστην γὰρ αὐτὸν ὠνόμασε, πτωχὸν δὲ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν, ὡς ἔρημον γενομένην τηρικᾶτα Θεοῦ. Ἄλλως τε καὶ τοῖς θεοῖς αὐτοῦ νόμοις καταστέλλει τοὺς δυναστεύοντας, καὶ ταῖς τῆς γεέννης ἀπειλαῖς καταπλήττει, καὶ παρασκευάζει φειδῶ τινα τῶν πενήτων ποιεῖσθαι. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐπιγαγεν.

ιδ'. Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρώσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Τόκον δὲ τὴν πλεονεξίαν ἐκάλεσεν· οὕτω γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ παλαιὸς προσαγορεύει νόμος, *Τόκον καὶ πλεονασμὸν οὐ λήψῃ*· πείσει τοίνυν, φησὶ, τοὺς ἀδικία καὶ πλεονεξία χαίροντας ἐλέω καὶ φιланθρωπία κεχρησθαι. *Καὶ ἐντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτῶν.* Σεβάσμιος, φησὶν, ἐστὶν παρὰ πᾶσι, καὶ ἐνδοξος. *ιε'. Καὶ ζήσεται, καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυσίου τῆς Ἀραβίας.* Ἀντὶ τῆς Ἀραβίας, Σαββάτεθεικασιν οἱ λοιποὶ ἐρμηνευταί. Καὶ τοῦτο μέντοι κάκεινота ἀναθήματα προθεσπίζει τὰ παρὰ πάντων αὐτῷ καὶ βασιλέων καὶ βαρβάρων προσκομιζόμενα. Τὸ δὲ ζήσεται, ἀντὶ τοῦ διαμενεῖ τέθεικεν. *Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός, ὅλην τὴν ἡμέραν εὐλογήσουσιν αὐτόν.* Ὑμνήσουσι δὲ αὐτὸν διηλεκτῶς· ὑμνήσουσι δὲ καὶ τὸν αὐτοῦ Πατέρα, δι' αὐτοῦ λαβόντες τῆς ὑμνωδίας τὰς ἀφορμάς. Τὸ γὰρ, *Προσεύξονται περὶ αὐτοῦ,* ἔοικε τῷ ἀποστολικῷ ἐκεῖνον· *Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.* Καὶ πάλιν· *Δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν ἐσχίκαμεν πρὸς τὸν Πατέρα.* Διὰ τούτου προσεύξονται τοίνυν ἅπαντες τῷ Πατρὶ, καὶ ὑμνήσουσιν αὐτόν, ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ Υἱοῦ εἰς αὐτοὺς γεγενημένοις ἀγαθοῖς. Ὑμνήσουσι δὲ καὶ αὐτόν, ὡς παρ' αὐτοῦ ταῦτα δεξάμενοι.

ις'. Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῆ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων. Αὐτὸς, φησὶ, στηρίζει, καὶ ἐρείσει τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας, καὶ ὑψηλοὺς δεῖξει καὶ μετεώρους, ὡς ἐν αὐταῖς ἐστῶτας ταῖς τῶν ὀρῶν κορυφαῖς. Τοῦτο δὴ καὶ ὁ Κύριος ἔφη τοῖς ἐαυτοῦ μαθηταῖς· *Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὐδὲ καίουσι λύχον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μῶδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ φαίνει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.* – *Ἐπερρῆσεται ὑπὲρ τὸν Λίβανον ὁ καρπὸς αὐτῶν.* Ἐπειδὴ τῶν ὑψηλῶν ὀρῶν ἐμνημόνευσε, εἰκότως καὶ τοῦ Λιβάνου τὴν μνήμην παρήγαγεν, ὡς τῶν κατὰ τὴν Παλαιστίνην ὀρῶν ὑψηλοτάτου· καὶ φησὶ, τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ταύτης ὑποφύτας καὶ κήρυκας, ὑψηλοτέρους καὶ περιφανεστέρους τοῦ Λιβάνου γενήσεσθαι. *Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ χόρτος τῆς γῆς.* Οἱ μὲν οὖν πεπιστευκότες αὐτῷ τοιοῦτον βλαστήσουσι καρπὸν. Οἱ δὲ ἀπιστήσαντες Ἰουδαῖοι χόρτῳ φυομένῳ, καὶ παραυτίκα φθειρομένῳ, ἀπεικασθήσονται.

ις'. Ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας· πρὸ τοῦ ἡλίου διαμενεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Τὸ εὐλογημένον παρ' οὐδενὶ κεῖται. οὔτε ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, οὔτε παρ' Ἑβραίοις. Δείκνυσιν αὐτὸν διὰ τῆς πρὸ, τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης πρεσβύτερον· οὐ γὰρ ἀπλῶς πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει, ἀλλὰ γενεᾶς γενεῶν. [Τὸ δὲ γενεᾶς γενεῶν] καὶ ἐπὶ τοῦ ἡλίου καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης τέθεικεν. Ἥλιος γὰρ καὶ σελήνη ὁμόχρονοι, κατὰ ταυτὸν γὰρ ἐγένοντο. *Εἶπε γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς, Γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους.* Εἰ τοίνυν πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν, καὶ πρὸ τοῦ ἡλίου. *Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς.* Ἐναυθῆτα τῆς περὶ τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὸν Ἰακῶβ ἐπαγγελίας ἐμνημόνευσε. Τοῖς γὰρ τρισὶ πατριάρχαις ὑπέσχετο ὁ Θεὸς εὐλογηθήσεσθαι, ποτὲ μὲν πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ποτὲ δὲ τὰς φυλάς τῆς γῆς. Διαφόρως δὲ πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ὀνομάζει. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐρμηνεύων ἔφη· *Τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐρρήθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ.* Οὐ λέγει. καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός. Καὶ μέντοι καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ· *Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται.* Περὶ τούτου καὶ ὁ προκειμένος προθεσπίζει ψαλμὸς, δι' αὐτοῦ λέγων πάσας εὐλογηθήσεσθαι τὰς φυλάς. *Πάντα τὰ ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν.* Τὰ μὲν ὡς περὶ ἀνθρώπου, τὰ δὲ ὡς περὶ Θεοῦ, ὁ προφητικὸς διεξήλυθε λόγος. Εὐρίσκομεν τὸ μακάριος καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ κείμενον· *Ὁ μακάριος, φησὶ, καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος*

ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον. Πάντα γὰρ, φησὶ, τὰ ἔθνη μακάριον αὐτὸν, καὶ ὕμνων ἄξιον ὀνομάζει. Εἶτα σαφέστερον ὁ προφήτης τὴν κεκρυμμένην αὐτοῦ διδασκων θεότητα ἐπήγαγεν· *Ἡ Εὐλογία τοῦ Κυρίου ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος*. Οὗτος γὰρ, φησὶν, αὐτὸς ὁ προφητευόμενος, καὶ τὰς προειρημένας θαυματουργίας ἐπιτελέσων, αὐτὸς ἐστὶ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ Θεός, καὶ τῶν ἀπάντων Δεσπότης.

ιθ'. *Καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος*. Διὸ προσήκει παρὰ πάντων αὐτὸν ὑμνεῖσθαι. Εἰ γὰρ τὴν φύσιν αὐτοῦ ὡς ἀνεφικτον ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἐδιδάχθημεν ὄνομα. *Καὶ πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ. Γένοιτο, γένοιτο*. Ἄ πολλάκις διὰ παντὸς προηγόρευσε τοῦ ψαλμοῦ, ταῦτα καὶ πληρώσας τὴν προφητείαν τέθηκε, βεβαιότεραν τὴν πρόρρησιν ἐργαζόμενος. Λέγει δὲ ὅτι καὶ ἐν πάσῃ τῇ γῆ δηλὸς ἔσται, καὶ γνώριμος ὡς Θεὸς ἐστὶ καὶ τῶν ὄλων Δεσπότης, καὶ τὸ παρὰ πάντων δέξεται σέβας, ταῖς τῆς θεογνωσίας αὐτοῦ καταναγύσας ἀκτίσιν. Τοῦτο δὲ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὁ προφήτης μεμαθηκώς, καὶ πυρσευθεὶς τῷ πόθῳ, ἐπεύχεται γενέσθαι, καὶ πέρας τὴν προφητείαν λαβεῖν. Διὸ καὶ ἐπιλέγει, *Γένοιτο, γένοιτο*· ἢ κατὰ τὸν Ἀκύλαν *Πεπιστωμένως, [πεπιστωμένως,]* ἀντὶ τοῦ, ἀψευδῆ καὶ ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, καὶ δέξεται πάντως τὸ τέλος. Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ υἱοῦ Ἰεσαί.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΒ' ΨΑΛΜΟΥ.

α'. *Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ*. Καὶ ἤδη προειρήκαμεν, ὅτι καὶ τοῦτόν τινες ψαλμογράφον ἔφασαν, τινὲς δὲ μελοποιὸν, καὶ τῶν ἀδόντων χοροδιδάσκαλον. Ἄλλοι δὲ τὸν μὲν Δαβὶδ εἶπον καὶ τοὺς δὲ τοὺς ψαλμοὺς εἰρηκέναι, τὸν δὲ Ἀσάφ γεγραφέναι. [Ἡμεῖς δὲ, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, τοὺς πάντας τὸν μακάριον Δαβὶδ γεγραφέναι νενοήκαμεν· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει ὁ τῆς ἀληθείας λόγος.] Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς βούλεται τις δεχέσθω· οὐδὲ μία γὰρ ἐντεῦθεν βλάβη τοῖς οὕτως ἢ ἐκείνως δεχομένοις φηθήσεται. Ἡμεῖς δὲ τοῦ ψαλμοῦ τὴν διάνοιαν τῆς χάριτος φωταγωγοῦσης ποιησόμεθα δήλην. Ἀπαχθεις ὁ λαὸς δορυάλωτος εἰς Βαβυλῶνα, πολλαῖς καὶ παντοδαπαῖς περιεκλύζετο συμφοραῖς. Ὁρῶντες δὲ τοὺς Βαβυλωνίους, δυσσεβεῖα καὶ παρανομία συζῶντας, ἐν εὐημερία καὶ εὐκληρία πολλῇ, σφᾶς δὲ αὐτοὺς ἐν δυσπραξίᾳ καὶ κακοπαθείᾳ, λογισμοὺς περὶ τῆς θείας ἀνεκίνου προνοίας, ἐνθυμούμενοι καὶ λογιζόμενοι, τί δήποτε παντελῶς δυσσεβοῦντες τῶν μὲν ἀνιαρῶν οὐδεμίαν λαμβάνουσι πείραν, εὐποτίας δὲ ἀπολαύουσι πάσης, ἐξ οὐρίων φερόμενοι. Ταῦτα ἢ τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις πόρρωθεν προορώσα, ὠφέλειαν ἐκείνοις μηχανωμένη, καὶ μέντοι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, τοῦτον γέγραφε τὸν ψαλμὸν, καὶ τοὺς ἐκείνων σαφῶς ἐξαγγέλλουσα λογισμοὺς, καὶ τῶν ζητουμένων τὴν λύσιν προσφέρουσα. Ἀρμόττει μὲν οὖν ἅπασιν ἢ τοῦ ψαλμοῦ διδασκαλία τοῖς τὰ τοιαῦτα ἢ λογιζόμενοις, ἢ φθεγγομένοις· ἐσχημάτισται δὲ ὅμως, ὡς ἐξ ἐκείνων ἐπανεληλυθῶτων μὲν, διηγουμένων δὲ τῆς διανοίας τὸ πάθος. *Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ*. Τὸ ὡς οὐ παραβολικῶς τέθεικεν, ἀλλὰ τῆς ἀγαθότητος δεικνὺς τὴν ὑπερβολὴν. Λέγει δὲ ὅτι πολλὴν καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ποιεῖται κηδεμονίαν. *Τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ*. Ἀλλὰ τοῦτο οὐ πάντες ἴσασι, ἀλλ' οἱ ὀρθοῖς καὶ ὑγιεῖσι χρώμενοι λογισμοῖς. Οὕτως ἐκείνους ἐπαινέσας, τῶν οἰκείων λογισμῶν δημοσιεύει τὴν ζάλην.

β'. *Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες*. Ἐγὼ μέντοι μικροῦ δεῖν τῆς οικείας ἐξετράπην ὁδοῦ. *Παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου*. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· *Παρ' οὐδὲν ἐλύθη τὰ ὑπορθοῦντά με*. Τῶν ὑγαινότων, φησὶ, καὶ ὑπεριδόντων ἐκπεσεῖν ἐκινδύνευσαν λογισμῶν, καὶ ὄλισθον ὑπέμεινα ἂν μέγιστον. Τοῦτο γὰρ τὸ ἐξεχύθη δηλοῖ, ὡς τοῦ ἐκχεομένου, διαλυομένου, καὶ ὑπορρέοντος· πόδας δὲ καὶ διαβήματα τοὺς λογισμοὺς καλεῖ τροπικῶς. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν λέγει.

γ'. *Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν*. Ἐπυρπολούμην γὰρ, βλέπων τοὺς δυσσεβεῖα καὶ παρανομία συζῶντας ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐποτιμίᾳ πολλῇ. [Ὁρῶμεν δὲ καὶ νῦν τινὰς τὰ παραπλήσια ἐκείνοις λέγοντας κατὰ τινῶν τῶν ἐν δυσσεβεῖα καὶ πλεονεξίᾳ συζώντων, καὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ, ὡς νομίζουσι, καταδυναστευόντων.]

δ'. *Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάενυσις ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν*. Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως· *Οὐκ εἰσι δυσπάθειαι τῷ θανάτῳ αὐτῶν*· ὁ δὲ Σύμμαχος· *Οὐκ ἐνεθυμοῦντο περὶ θανάτου αὐτῶν*. Οὐδὲ γὰρ, φησὶν, ἐν κινδύνοις ἐξεταζόμενοι σφᾶς αὐτοὺς ἀπηγόρευον. Καὶ ἡ ἀνάενυσις δὲ τὴν ἀπαγόρευσιν δηλοῖ· ἀπαγορεύειν γὰρ τι βουλόμενοι ἀνάενυσις εἰώθαμεν. *Καὶ στερέωμα ἐν τῇ μάστιγι αὐτῶν*. Πρὸς ὀλίγον αὐτοῖς, φησὶ, πελάζει τὰ λυπηρά.

ε'. *Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται*. Κατὰ ῥοὺν αὐτοῖς, φησὶ, τὰ πράγματα φέρεται, καὶ οὔτε πόνοις καὶ ταλαιπωρίαῖς, οὔτε παιδείαις περιβάλλονται τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις παραπλησίως.

ς'. *Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἢ ὑπερηφανία εἰς τέλος· περιεβάλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν ἑαυτῶν*. Ἐντεῦθεν εἰς ἀλαζονείαν καὶ τύφον ἐπήρθησαν, καὶ δίκας ὑπὲρ τῶν προτέρων μὴ δεδωκότες

ἀμαρτημάτων, εἰς πλείονα παρανομίαν ἐξώκειλαν. Τὸ γὰρ περιεβάλοντο τὸ πλῆθος τῆς ἀδικίας ἐδήλωσεν, ὡς πανταχόθεν αὐτοὺς κυκλόυσης. ζ'. Ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία αὐτῶν. Στέαρ· ὡς πολλάκις ἔφαμεν, τὴν εὐπάθειαν καὶ τὴν εὐκληρίαν δηλοῖ. Ὡς ἐν τοσαύτῃ τοίνυν, φησὶν, ὄντες εὐημερία, μεθ' ἀπάσης ἀδείας τὴν ἀδικίαν ἐτόλμησαν. Διήλθοσαν εἰς διάθεσιν καρδίας. [η', θ.] Διενόηθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πονηρίᾳ, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. Ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς. Οὐκ ἀπέχρησε δὲ αὐτοῖς ἡ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀδικία. ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν ἐτόξευσαν καὶ λόγοις καὶ λογισμοῖς. Αἰνίττεται δὲ διὰ τούτων τὰς κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημίας, τὰς κατὰ τοῦ λαοῦ λοιδορίας, τὰς κατὰ τοῦ νεῶ τοῦ θείου παροινίας. Τοῦτο δὲ σαφέστερον εἶρηκεν ἐν τῷ μα' ψαλμῷ· Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός, ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου; ι'. Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαός μου ἐνταῦθα, καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθήσονται ἐν αὐτοῖς. Ταῦτα ὡς τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων εἰρηκότος, ὁ προφητικὸς τέθεικελόγος, τοὺς ἀθυμοῦντας ψυχαγωγῶν. Ἐκείνων γὰρ, φησὶ, βλασφημίαις κατὰ τοῦ Θεοῦ χρησαμένων, καὶ κακοπαθείαις ἡμᾶς ὑποβαλόντων, χρηστὰ περὶ ἡμῶν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐψηφίσατο, τὴν ἐπάνοδον ὑποσχόμενος, καὶ ζωὴν τὴν ὠρισμένην τῇ φύσει. Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς τοῖς ἐπανεληθοῦσιν ἦδη, καὶ τὰ ἐν Βαβυλῶνι συμβεβηκότα διηγουμένοις, ἀρμόδιος ὁ ψαλμὸς. ἔφη γὰρ· Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαός μου ἐνταῦθα, τουτέστιν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Ἐκεῖ τοίνυν διάγοντες, τὸ ἐνταῦθα λέγουσι. Τοῖς ἐν Βαβυλῶνι γὰρ οὐδαμῶς τοῦτο κατάλληλον. Ἡμέρας δὲ πλήρεις τὸ γῆρας ἐκάλεσεν. Ἄντι τοῦ, Καὶ ἐπανήξουσι, καὶ μέχρι γήρας βιώσονται. Οὕτω τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπόσχεσιν δείξας, πάλιν εἰς τὴν διήγησιν ἐπανήλθετῆς τῶν Βαβυλωνίων βλασφημίας, καὶ τῆς τῶν λογισμῶν ταραχῆς.

ια'. Καὶ εἶπον· Πῶς ἔγνω ὁ Θεός; καὶ εἰ ἔστι γινῶσις ἐν τῷ Ὑψίστῳ; Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον· Οἱ δὲ ἔλεγον, Πῶς ἔγνω ὁ Θεός; εἰ ἔστιν ἐπίγνωσις τῷ Ὑψίστῳ; Ὁ μὲν γὰρ Θεός, φησὶν, ἐκεῖνα ὑπέσχετο· οὗτοι δὲ παρ' ἑαυτοῖς ἐλογίζοντο, μήτε ἐφορᾶν τὸν Θεόν, μήτε τι τῶν γινομένων εἰδέναι. Εἶτα δείξας διὰ τούτων τὴν ἐκείνων ἀσέβειαν, τοὺς οἰκείους ἐκφέρει λογισμοὺς.

ιβ'. Ἴδου οὗτοι ἀμαρτωλοὶ, καὶ εὐθνηοῦντες εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτον. Παρανομία συζῶντες ἀφθόνως ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἄτρεπτον ἔχουσι τὴν εὐκληρίαν· τὸ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὸν παρόντα βίον λέγει· πολλάκις γὰρ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ζωὴν αἰῶνα καλεῖ· Ὁ αἰὼν γὰρ ἡμῶν, φησὶν, εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου.

ιγ'. Καὶ εἶπα· Ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου; Ἐγὼ δὲ ὄρων αὐτοὺς εὐωχομένους, καὶ ἐπὶ πλούτῳ βρενθυομένους, ἐνεθυμούμην, Μὴ ἀκερδῆς ἄρα τῆς δικαιοσύνης ἡ κτῆσις; Καὶ ἐνιψάμην ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου. Τοιγαροῦν ἐκέρδανα, φησὶ, πόρρω τῶν πονηρίᾳ συζώντων γενόμενος· τὸ γὰρ, Ἐνιψάμην ἐν ἀθώοις, ἀντὶ τοῦ, Ἀθῶον ἑμαυτὸν ἐφύλαξα, καὶ οὐ κεκοινώνηκα τοῖς κακοῖς.

ιδ'. Καὶ ἐγενόμην μεμαστιγμένος ὄλην τὴν ἡμέραν, καὶ ὁ ἐλεγχός μου εἰς τὰς πρωῖας. Ἐπιμεληθεὶς δικαιοσύνης, καὶ τῆς κακίας τὴν κοινωνίαν φυγῶν, καὶ αἰκίζομαι, καὶ παροινοῦμαι καθ' ἐκάστην ἡμέραν.

ιε'. Εἰ ἔλεγον· Διηγῆσομαι οὕτως, ἴδου τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἠσυνθέτηκας. Τοὺς ἄλλους, φησὶ, καταλιπὼν λογισμοὺς, τοῦτο παρ' ἑμαυτῷ ἐνεθυμούμην· Μὴ ἄρα τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας διέλυσεν ὁ Θεός; τὸ γὰρ ἠσυνθέτηκας, ἀντὶ τοῦ, ἢ παρέβης τὰς συγκεκριμένας συνθήκας; Υἱοὺς δὲ καλοῦσιν ἑαυτοὺς, ὡς τοῦ Θεοῦ τοῦτο αὐτοὺς ὀνομάσαντος· Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ. Καὶ, Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα.

ις', ις'. Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γινῶναι· τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου. Ἔως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἀγιαστήριον τοῦ Θεοῦ· καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν. Ἀλλ' ἐκείνους, φησὶ, καταλιπὼν τοὺς λογισμοὺς, ἐσκόπουν, ὅτι κόποις με καὶ τάλαιπωρίαῖς συνεκλήρωσεν ὁ Θεός, δίκας τῶν πεπλημμελημένων εἰσπραττόμενος· ἐπανήξω δὲ ὁμως, καὶ τὸν ἡγιασμένον αὐτοῦ νεῶν ὄψομαι, καὶ τὸ κακὸν τούτων θεωρήσωτέλος. Εἶτα διὰ τῆς θείας τοῦτο προδιδάσκειται χάριτος.

ιη'–κ'. Πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακά· κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι. Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξάπινα ἐξέλιπον· ἀπόλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. Ὡσει ἐνύπνιον ἐξεγειρομένων. Ταῦτα πάντα ἐπὶ τοῦ Κύρου Βαβυλωνίους συνέβη· ἐκείνους μὲν γὰρ ἐξανδραποδίσας κατεδουλώσατο, Ἰουδαίους δὲ τὴν ἐπάνοδον ἐδωρήσατο. Εἰκότως δὲ αὐτῶν ὄνειρω τὴν εὐημερίαν ἀπέεικασεν· οὐδὲν γὰρ ἐνυπνίου διενήνοχεν ἢ τοῦ παρόντος βίου σκηνή. Καὶ τοῦτο καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Βαβυλωνίων ῥάδιον κατιδεῖν. Οἱ γὰρ πρὸ βραχέος ἀλαζονευόμενοι, καὶ βρενθυόμενοι, ὡς τῆς οἰκουμένης ἀπάσης κεκρατηκότες, τὴν μὲν δυναστείαν ἐξαιφνης ἀπέβαλον, εἰς ἐσχάτην δὲ δουλείαν μετέπεσον. Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις. Ἡ εἰκὼν πρόσκαιρον ἔχει τὸ ἄνθος. Εἰκόνιτοίνυν ἀπεικάζει τῶν Βαβυλωνίων τὴν δυναστείαν, εἰς ὀλίγον ἀρκέσασαν χρόνον· ταύτην δὲ, φησὶ, σὺ ἐξουδενώσεις, τῆς εἰς τὴν σὴν πόλιν δυσσεβείας εἰσπραττόμενος δίκας. κα'. Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδία μου. Ταῦτα, φησὶν, ἐλογίζομην, ὑπὸ τῆς ἐκείνων παρανομίας πυρποληθεὶς· ἀνέλαβε γὰρ τὸ προοίμιον, Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, καὶ ὅπερ ἐκεῖ ζῆλον ἐκάλεσε, τοῦτο ἐνταῦθα καρδίας ἔκκαυσιν. Καὶ οἱ νεφροὶ μου ἠλλοιώθησαν. Νεφροὺς, ὡς πολλάκις ἔφην, τοὺς λογισμοὺς

ὀνομάζει. Εὐσεβεῖς, φησὶν, ἔχον τοὺς λογισμοὺς, μικροῦ δεῖν ἐξετράπην διὰ τὴν ἐκείνων ἀλαζονείαν. κβ'. *Κἀγὼ ἐξουδενωμένος, καὶ οὐκ ἔγνων.* Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν· Ἥμην δὲ ἀνεπιστήμων, καὶ μὴ εἰδῶς. Τοῦτο τὸ πάθος ἔπαθον ἐξ ἀγνοίας, οὐκ εἰδῶς σου τὰ κρίματα. *Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί.* [κγ'] *Κἀγὼ διὰ παντὸς μετὰ σοῦ.* Ἀλλ' οὐκ ἔτι τοῦτο πείσομαι, οὐδὲ ζητῆσαι τι ἢ περιεργάσασθαι τῶν ὑπὸ τῆς σῆς σοφίας οικονομουμένων ἀνέξομαι· ἀλλὰ κτήνει παραπλησίως, τοῖς σοῖς ἔψομαι νεύμασιν. Οὕτω γὰρ τῆς σῆς προνοίας οὐ χωρισθῆσομαι. Καθάπερ γὰρ τὸ κτήνος ἀκολουθεῖ τῷ ἄγοντι, μὴ περιεργαζόμενον ἤπερ ἂν ἄγεται, οὕτως ὑπὸ τῆς σῆς κυβερνώμενος χάριτος, ἀκολουθήσωκάγῳ, μὴ πολυπραγμονῶν σου τὴν πρόνοιαν. *Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου.* [κδ'] *Καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με, καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με.* Ἐντεῦθεν τὰ κατὰ τὴν ἐπάνοδον λέγει, ὅτι καθάπερ πατὴρ ἡπιος παιδαπεπλανημένον εὐρῶν, τῆς τούτου λαβόμενος δεξιᾶς, εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανάγει· οὕτω με εἰς τὴν πατρίαν ἐπανήγαγες γῆν, τῆς μὲν δουλείας ἐλευθερώσας, ῥαδίαν δέ μοι τὴν διὰ τῶν ἔθνῶν διάβασιν χαρισάμενος, εὐκλεᾶ τε καὶ ἔνδοξον ἀπέφηνας. κε'. *Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς;* Ὁ δὲ Ἀκύλας, σαφέστερον· Τίς μοι ἐν τῷ οὐρανῷ; καὶ μετὰ σοῦ οὐκ ἠβουλήθην ἐν τῇ γῇ. Ἐρωτηματικῶς τέθεικεν ἀντὶ τοῦ, Ἐπάρχει μοι ἐλπίς ἐν τῷ οὐρανῷ. Προσεδόκησα, φησὶ, καὶ προσδοκῶ εὐμενῆ σέ μοι γενέσθαι ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Οὔτε γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄλλον τινὰ ἔχω Θεὸν καὶ κηδεμόνα πλήν σου, οὔτε μὴν ἐν τῇ γῇ ἕτερόν σοι συντάττω, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ σε οἶδα Θεόν. [Εἶρηται μάλιστα καὶ ταῦτα ἐκ προσώπου τῶν ἐξ ἔθνῶν πεπιστευκότων τῷ Σωτῆρι· λέγει δὲ, ὅτι] *Καὶ τὴν σὴν ἀσπάζομαι δεσποτείαν.* κς'. *Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου, καὶ ἡ σὰρξ μου.* Τούτου χάριν σέ ποθῶ, καὶ διψῶ, καὶ κατὰ ψυχὴν καὶ κατὰ σῶμα, καὶ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν. *Ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου, καὶ ἡ μερίς μου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα.* Σὲ γὰρ ἔχω καὶ μερίδα καὶ κληρὸν, καὶ ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν. κς'. *Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται, ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ.* Οἱ δὲ πόρρω σφᾶς αὐτοὺς τῆς σῆς ποιῶντες κηδεμονίας, καὶ εἰδώλοις λατρεύειν αἰρούμενοι, καρπὸν ἔξουσι τῆς ἀποστάσεως ὄλεθρον. Πορνείαν γὰρ ἐνταῦθα τὴν εἰδωλολατρείαν καλεῖ. Οὕτω καὶ διὰ τοῦ Ἱερεμίου φησὶν ὁ Θεός· *Ἐπορεύθη ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλὸν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους, καὶ ἐπόρνευσεν ἐκεῖ· καὶ εἶπον μετὰ τὸ πορνεῦσαι αὐτὴν ταῦτα πάντα, Πρὸς με ἀνάστρεψον, καὶ οὐκ ἀνέστρεψε.* Καὶ πάλιν· *Καὶ ἐμοίχευσε τὸ ξύλον, καὶ τὸν λίθον·* ἀντὶ τοῦ· Ἐμὲ τὸν νυμφίον καταλιποῦσα, ἐλάτρευσε τοῖς μὴ οὖσι θεοῖς. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν πορνείαν τὴν τῶν εἰδώλων λατρείαν ἐκάλεσε. Τοῦτο μέντοι οὐ περὶ Βαβυλωνίων εἶρηκεν, ἀλλὰ περὶ τῶν διὰ τὴν ἀσέβειαν αἰχμαλώτων γεγενημένων. Οὗτοι γὰρ τὸν Θεὸν ἐσχηκότες νυμφίον, ἐξεπόρνευσαν, τῶν δαιμόνων ἀσπασάμενοι τὴν δουλείαν· ἀλλὰ τῇ πείρᾳ σωφρονεῖν διδαχθέντες βοῶσιν· κη'. *Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθὸν ἐστὶ, τίθεσθαι ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου.* Δι' αὐτῶν γὰρ τῶν πραγμάτων τὴν πείραν λαβὼν, ἀχώριστος ἔσομαι τοῦ σεσωκότος Θεοῦ, καὶ τῇ εἰς αὐτὸν ἐλπίδι βεβαιωθήσομαι. *Τοῦ ἐξαγγεῖλαί με πάσας τὰς αἰνέσεις σου, ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών.* Διὰ ταύτης γὰρ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐπ' ἀνάδοδος τετύχηκα, καὶ τὰς σὰς ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐξηγοῦμαι θαυματουργίας. Ταύτην γὰρ ὠνόμασε θυγατέρα Σιών. Ὡσπερ γὰρ υἱοὺς ἀνθρώπων τοὺς ἀνθρώπους καλεῖ, οὕτω θυγατέρα Σιών τὴν Σιών ὀνομάζει. Διώνυμος δὲ ἦν ἡ πόλις· ἢ γὰρ αὐτὴ Σιών καὶ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῆς θείας καλεῖται Γραφῆς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΓ' ΨΑΛΜΟΥ.

α'. *Συνέσεως τῷ Ἀσάφ.* Τὴν ἐσομένην τῆς Ἱερουσαλὴμ πανωλεθρίαν ὁ προφητικὸς προθεσπίζων λόγος, ἐπιστῆναι καὶ συνιέναι κελεύει τοῖς ἐν τυγχάνουσι τοῦ ψαλμοῦ τὴν διάνοιαν. Τινὲς μέντοι τοῖς ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς γεγενημένοις προσ-ἤρμωσαν τὸν ψαλμὸν, οὔτε τῇ ἱστορίᾳ προσεσχηκότες, οὔτε τοῦ ψαλμοῦ τὴν προφητείαν ἀκριβῶς νενοηκότες. Ὁ μὲν γὰρ ψαλμὸς ἐμπρησμὸν λέγει τοῦ θεοῦ νεῶν, καὶ κατάλυσιν οἰκιῶν, καὶ πόρθησιν τῆς πόλεως παντελῆ· ταῦτα δὲ ὑπὸ Ἀντιόχου γεγενησθαι παρὰ τῆς ἱστορίας οὐ μεμαθήκαμεν. Οὔτε μὴν τῇ Βαβυλωνίων ἀρμόττει πολιορκία· προφήτας γὰρ εἶχον τῆνικαῦτα πολλοὺς, τὸν Ἱερεμίαν, Οὐρίαν τὸν Σαμαίου, τὸν Ἰεζεκιήλ, Δανιήλ. Ὁ δὲ ψαλμὸς φησὶν· *Οὐκ ἔστιν ἔτι προφήτης, καὶ ἡμᾶς οὐ γνώσεται ἔτι.* Εἰ δὲ μήτε Βαβυλωνίους, μήτε Μακεδόσιν ἀρμόττει, δῆλον ὅτι τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπενεχθεῖσαν αὐτοῖς πανωλεθρίαν προαγορεύει, μεθ' ἣν οὐδεμιᾶς ἀνακλήσεως ἔτυχον, τῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἀσεβείας τίνοντες δίκας. Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὴν ἄρρητον ἀγαθότητα τοῦ Δεσπότου· ὅτι καὶ προειδῶς αὐτῶν ἀκριβῶς τὴν ἀπειθειαν, τῇ προφητείᾳ τῶν ἐσομένων κακῶν ἀποτρέπειν τῆς ἀσεβείας πειρᾶται. Δηλοῖ δὲ ὅμως καὶ αὐτὸ τοῦ Ψαλμοῦ τὸ προοίμιον, ὡς ταύτην ἢ πρόρρησις τὴν ὑπόθεσιν ἔχει. *Ἰνατί, ὁ Θεός, ἀπώσω εἰς τέλος;* Οὔτε γὰρ, ὡς ἐπὶ Βαβυλωνίων, τῇ δουλείᾳ τὸν ἐβδομηκοντούτην ὄρισας χρόνον, οὔτε ὡς ἐπὶ Ἀντιόχου, τὰ ἑπτὰ ἡμισυ ἔτη, κατὰ τὴν τοῦ Δανιήλ προφητείαν, ἀλλ' εἰς τέλος ἀπώσω, καὶ πανωλεθρίαν κατεψηφίσω. *Ὠργίσθη ὁ θυμὸς σου ἐπὶ πρόβατα*

νομῆς σου. Ἐπίμονον ἔσχες τὴν κατὰ τῶν προβάτων τῶν σῶν ἀγανάκτησιν. β'. *Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτίσωσάπ' ἀρχῆς.* Ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡμέτερος ἐπεκλήθης Θεὸς, καὶ σὸς ἐχρηματίσαμεν, Δέσποτα, λαός. *Ἐλυτρώσω ῥάβδον κληρονομίας σου.* τῆς σῆς γὰρ ἀπολαύσαντες βοηθείας, τῆς Αἰγυπτίων ἀπηλλάγημεν δουλείας· κληρονομίαν δὲ αὐτοὺς καὶ ὁ μακάριος ἐκάλεσε Μωσῆς. *Ἐγενήθη γὰρ, φησὶ, μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ.* Ῥάβδον δὲ τὸ βασιλικὸν ὠνόμασε σκῆπτρον, ἀντὶ τοῦ, Σὴ ἐξ ἀρχῆς ἐγενόμεθα μερὶς, σὸς ὠνομάσθημεν κλῆρος, ὑπὸ τὴν σὴν ἐτελέσαμεν βασιλείαν. Οὕτω καὶ ἐν τῷ μδ' ψαλμῷ τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον προσηγόρευσε ῥάβδον. ἔφη γὰρ· *Ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου.*—*Ὅρος Σιών τοῦτο, ὁ κατεσκήνωσας ἐν αὐτῷ.* Τῆς δὲ Αἰγυπτίων ἡμᾶς δουλείας ἐλευθέρωσας, εἰς τὴν ἐπηγγελμένην τοῖς πατράσιν εἰσήγαγες γῆν, καὶ σαυτῷ τὸ Σιών ἀφιέρωσας ὄρος, ἵνα ὡς ἐν βασιλείοις τισὶν οἰκῶν, τὸν σὸν ἰθύνῃς λαόν. Ταῦτα δὲ προελέγετο, μήπω τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις οἰκοδομηθέντος νεῶ. Μετὰ γὰρ τὸν Δαβὶδ, καὶ τὸν Ἀσάφ, ὁ Σολομὼν τοῦτον ἐδείματο. γ'. *Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν εἰς τέλος.* Ἀπαίτησον αὐτοὺς τῆς ἀλαζονείας εὐθύνας· τὸ δὲ *Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου,* ἐκ μεταφορᾶς τέθεικε τῶν ταῖς χερσὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας μαστιγούντων. Τοῦτο δὲ ἡ προφητικὴ εἰρηκεχάρης, εἰδυῖα τοὺς πολεμίους δυσσεβεῖα συζῶντας· οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τοῦ σταυρωθέντος ζηλώσαντες, ἐκείνον τὸν πόλεμον ἀνεδέξαντο, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην δουλοῦμενοι. Ἐχρήτο δὲ αὐτοῖς ὁμοῦς ὁ Θεὸς, ὡς δημίους, δι' αὐτῶν τοὺς ἡσεβηκότας κολάζων. *Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἀγίῳ σου.* Οὔτε ὁ Ἑβραῖος, οὔτε οἱ λοιποὶ ἐρμηνευταί, οὔτε μὲν οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἑξαπλῷ πληθυντικῶς ἐν τοῖς ἀγίοις τεθεικάσιν, ἀλλ' ἐνικῶς, ἐν τῷ ἀγίῳ σου· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι περὶ τοῦ ναοῦ ταῦτα οἱ λέγοντες λέγουσιν, ὀλοφυρόμενοι καὶ θρηνοῦντες τὰ ὑπ' ἐκείνων εἰς τοῦτον γεγενημένα. Ταύτη δὲ τῇ διανοίᾳ καὶ τὰ ἐπαγόμενα συμφωνεῖ. δ'. *Καὶ ἐνεκαυχῆσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου.* Ἐν τῇ τοῦ Πάσχα γὰρ ἑορτῇ, παντὸς τοῦ λαοῦ κατὰ τὸν νόμον συναθροισθέντος, τὴν στρατιάν ὁ Τίτος παρακαθίσας, ἐπολιόρκησε τὴν ἐκείνων μητρόπολιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ τοῦ Πάσχα ἑορτῇ τῷ σταυρῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τίνουσι τῆς ἀσεβείας ποινήν. *Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα. [ε'] Καὶ οὐκ ἔγνωσαν ὡς εἰς τὴν ἔξοδον ὑπεράνω.* Τὰ τρόπαια, φησὶν, ἅπερ ἔστι σημεῖα καὶ σύμβολανίκης, ἡγειραν ἐπάνω τῶν ἡμετέρων πυλῶν, γνῶριμον ἅπασι τοῖς μετὰ ταῦτα καθιστῶντες τὴν νίκην· καὶ Πιλάτος δὲ τὰ βασιλικά σημεῖα παρὰ τὸν νόμον εἰς τὴν πόλιν εἰσῆγαγε, καὶ χοίρου δὲ προτομὴν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς τοῖς τῆς πύλης ἐνεκόλασαν λίθοις. Διὰ τούτων δὲ πάντων ἐμάνθανον, ὡς ἔρημοι τῆς θείας κηδεμονίας ἐγένοντο. Ταῦτα καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις προεῖπεν· *Ὅτ' ἂν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστὸς ἐν τόπῳ ἀγίῳ (ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω), τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. Ὡς ἐν δρυμῷ ζύλων ἀζίναις ἐξέκοψαν. [ς']* Τὰς θύρας αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό· ἐν πελέκει καὶ λαξευτηρίῳ κατέρραξαν αὐτήν. Ὑλοτομικοῖς καὶ τεκτονικοῖς ὄργανοις χρώμενοι, καὶ τοὺς περιβόλους κατέλυνον, καὶ τῶν οἰκιῶν τὰς θύρας συνέκοπτον, τὰ εὖ καὶ καλῶς ἡσκημένα ὡς δρῦν διαφθείροντες. ζ'. *Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἀγιαστήριόν σου εἰς τὴν γῆν· ἐβεβήλωσαν τὸ σκῆνωμα τοῦ ὀνόματός σου.* Οὐκ ἀπέχρησεν αὐτοῖς τῶν ἄλλων οἰκιῶν ἢ πόρθησις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἀφιερωμένου σοι νεῶ τὴν μανίαν ἐξέτειναν· καὶ τὰ μὲν πυρὶ παρέδοσαν, τὰ δὲ κατέλυσαν ταῖς χερσὶν, ὡς κοινοῖς τοῖς ἀγίοις χρῆσάμενοι. η', θ'. *Εἶπαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, αἱ συγ γένεσαι αὐτῶν ἐπὶ τὸ αὐτό, Δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν πάσας τὰς ἑορτὰς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς. Τὰ σημεῖα ἡμῶν οὐκ εἶδομεν, οὐκ ἔστιν ἔτι προφήτης, καὶ ἡμᾶς οὐ γνώσεται ἔτι.* Μετὰ πολλῆς ἐπελθόντες ἡμῖν τῆς συμφωνίας ἕνα σκοπὸν ἔσχον, τὸν ὑπὸ σοῦ δεδομένον καταλῦσαι νόμον. Διὰ γὰρ τῶν ἑορτῶν τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν ἐδήλωσε. Ταῦτα δὲ, φησὶν, ἐτόλμων, μήτε τὰς ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν ὀρῶντες θαυματουργίας, μήτε ὑπὸ προφητικῆς διελεγχόμενοι χάριτος. Τούτων γὰρ ἀπάντων ἐξαίφνης κατέστησαν ἔρημοι. Πολλοὺς γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἔσχον προφήτας, τὸν Ἀγγαῖον, τὸν Ζαχαρίαν, τὸν Μαλαχίαν, καὶ οἱ τούτων πρεσβύτεροι προφήται, καὶ τῷ λαῷ, καὶ τοῖς βασιλεῦσι προῦλεγον τὰ ἐσόμενα, καὶ τῶν πολεμίων τὰς ἐπιβουλάς καταδήλους ἐποίουν· καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἱστορίας καταμαθεῖν εὐπετές. ι'. *Ἔως πότε, ὁ Θεὸς, ὀνειδιεὶ ὁ ἐχθρὸς; παροξυνεὶ ὁ ὑπεναντίος τὸ ὄνομά σου εἰς τέλος;* Μέχρι πότε ταῖς τούτων ἡμᾶς ἐκδίδως παρανομίας, καὶ τὰς βλασφημίας αὐτῶν μακροθύμως φέρεις φωνάς; ια'. *Ἰνατί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου, καὶ τὴν δεξιάν σου ἐκ μέσου τοῦ κόλπου σου εἰς τέλος;* Κόλπος Θεοῦ, ὁ τῶν ἀγαθῶν θησαυρός· χεῖρ δὲ, ἡ ἐνέργεια. Τί δήποτε συνήθως οὐ χορηγεῖς τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' αἶρεις ἀπὸ τοῦ κόλπου τὴν χεῖρα; Τέθεικε δὲ αὐτὸ ἐκ μεταφορᾶς τῶν πεπληρωμένων ἐχόντων τὸν κόλπον, καὶ αἰτουμένων μὲν, δοῦναι δὲ μὴ βουλομένων, ἀλλ' ἐπιστρεφόντων εἰς τοῦπίσω τὴν χεῖρα. ιβ'. *Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶνος.* Καίτοι σε ἴσμεν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς βασιλεῖα, καὶ ὡς παρὰ βασιλέως αἰετῶν δωρεῶν ἀπολαύομεν. *Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς.* Ἀμέλειδήλην ἅπασι τὴν περὶ ἡμᾶς γενομένην κηδεμονίαν πεποίηκας. Τὸ γὰρ ἐν μέσῳ τῆς γῆς, ἀντὶ τοῦ, πάντων ὀρώντων. ιγ'. *Σὺ ἐκράταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν.* Φευγόντων γὰρ τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης κωλυομένων διαβῆναι, σὺ τὴν παράδοξον ἐκείνην ἐδωρήσωπορείαν, τὴν ῥοώδη φύσιν

στεγανὴν ἐργασάμενος, καὶ διὰ τῶν κυμάτων τὰ ἐκατέρωθεν δομησάμενος τείχη. *Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος.* [ιδ'.] *Σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος.* Δράκοντας μὲν τοὺς Αἰγυπτίους καλεῖ, κεφαλὰς δὲ δρακόντων, τοὺς ἐκείνων στρατηγούς, καὶ ταξιάρχας, καὶ λοχαγούς. Τὸν δὲ ἐνικῶς ὀνομασθέντα δράκοντα, τὸν Φαραῶ λέγει, τὸν πολλοῖς ἄρχουσιν ἐφεστῶτα. [Λέγει δὲ καὶ τὸν διάβολον, ὃν ἐπέδησε καὶ κατήργησεν ὁ νομοθέτης παρασχεδὸν τῷ ἐκουσίῳ θανάτῳ.] Διὸ καὶ πολλὰς αὐτὸν ἔφησεν ἔχειν κεφαλὰς. Τούτους δὲ, φησὶν, ἅπαντας ὑποβρυχίους ἐποίησας, καὶ ἦν ἐφ' ἡμῶν ἐκραταίωσας θάλασσαν, ἐπ' ἐκείνων διέλυσας, καὶ τοῖς ἐκείνης αὐτοὺς ἔχωσας κύμασιν. *Ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοσιν.* Ὅμοροι τῶν Αἰγυπτίων οἱ Αἰθίοπες ὄντες, πόλεμον εἶχον πρὸς ἐκείνους συχνόν· ἀλλὰ τοῦ Φαραῶ σὺν τῇ στρατιᾷ τῇ θαλάσῃ παραδοθέντος, εὐχείρωτοι λοιπὸν οἱ Αἰγύπτιοι ἐγένοντο τοῖς Αἰθίοσι· καὶ καθάπερ τὴν τροφήν ὁ πεινῶν ἀναλίσκει ῥαδίως, οὕτως αὐτοὺς εὐπετῶς μάλακατηγωνίζοντο. Διὸ φησὶν ὁ προφητικὸς λόγος· *Ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοσιν,* ἀντὶ τοῦ, εὐαλότου αὐτοὺς ἀπέφηνας, εὐμαρῶς ὑπὸ τῶν Αἰθίοπων παρασκευάσας ἀναλίσκεσθαι. *ιε'.* *Σὺ διέβρῆξας πηγὰς καὶ χειμάρρους.* Ὁ δὲ Ἑβραῖος, καὶ οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί, πηγὴν εἰρήκασιν. Κἄν τε πηγὴν εἴπωμεν, κἄν τε πηγὰς, οὐχ ἁμαρτησόμεθα τῆς ἀληθείας. Πηγὴν γὰρ τὸ ἀπὸ τῆς πέτρας ῥυὲν ὕδωρ ὁ προφητικὸς λόγος καλεῖ· ἀλλὰ τοῦτο διαι ρεθὲν πολλὰς ἐποίησεν αὐλακας, ὥστε ῥαδίως τὰς πολλὰς ἐκείνας μυριάδας ἀπολαῦσαι τοῦ νάματος. Εὐρί σκομεν δὲ τοῦτο, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις γεγενημένον. Καὶ τὸ μὲν ἢ Ἐξοδος διδάσκει, τὸ δὲ ἢ βίβλος τῶν Αριθμῶν. Πηγὴν δὲ εἰκότως ὠνόμασε τὴν ἀναβλύσασαν πέτραν τὰ τοῦ ὕδατος ῥεύματα. Χειμάρρους δὲ πάλιν αὐτὰ προσηγόρευσεν, ὡς μὴ κατὰ φύσιν ῥεύσαντα, ἀλλὰ τότε πρῶτον ἀναδοθέντα. Καθάπερ γὰρ ὁ χειμάρρους οὐκ ἔστιν ἀένναος, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑετιῶν ὑδάτων συνίσταται· οὕτω τοῖς θείοις ἐκείνονεύμασιν ἀνεδόθη τὸ ὕδωρ. Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἡθάμ. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς ἀρχαίους. Τοὺς μὲν γὰρ μὴ ὄντας, μήτε ἐξ ἀρχῆς γενομένους, ἀναβλύσαι ἐν τῇ ἐρήμῳ προσέταξας. Τοὺς δὲ πάλαι γεγονότας, καὶ ἀρχαίαν ἐσχηκότας πορείαν, τοῦ τρέχειν ἔπαυσας ἐθέλησας. Τοῦτο καὶ ἐν ἐτέρῳ λέγει ψαλμῷ· *Ἔθετο ποταμοὺς εἰς ἔρημον, καὶ διεξόδους ὑδάτων εἰς δίψαν· γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμην, ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ.* *Ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων, καὶ γῆν ἀνδρῶν εἰς διεξόδους ὑδάτων, καὶ κατόκησεν ἐκεῖ πεινῶντας.* Τοὺς μὲν γὰρ Σοδόμων καὶ Γομόρρων, καὶ τῶν ἄλλων περιοίκων κατεξήρανεποταμοὺς, διὰ τὴν τῶν οἰκητόρων παρανομίαν. Τῇ δὲ ἀνύδρῳ γῆ τὸς ἀπὸ τῆς πέτρας ἔδωκεν ὄχετους, τῷ διψῶντι λαῷ προσφέρων τὰ νάματα. Ῥάδιον γὰρ αὐτῷ ὡς βούλεται μετοχτεῦσαι τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν. Διὰ μέντοι τούτου καὶ ἕτερον ὁ λόγος παραδηλοῖ, ὡς Ἰουδαίους μὲν διὰ τὴν παρανομίαν τῶν προφητικῶν ποταμῶν οὐ προσοίσει τὰ νάματα, τὰ δὲ ἔθνη, τὰ πάλαι ἔρημα, τοῖς ὑπὸ τῆς πέτρας ἀρδεύσει κρουνοῖς· ἢ δὲ πέτρα, ἢ φησὶν ὁ θεῖος Απόστολος, ἐστὶν ὁ Χριστός. Καὶ ἅπαντα τάδε τὰ εἰρημένα ἀπὸ τοῦ· *Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς,* τῶν ἡμετέρων εὐεργεσιῶν περιέχει τὸν τύπον. Καὶ γὰρ ἐκεῖ δι' ὑδάτων ἢ τῆς δουλείας ἀπαλλαγῆ, καὶ ἐνταῦθα δι' ὑδάτων ἐλευθερίας ἀρχή. Ἐκεῖ δρακόντων κεφαλαὶ τοῖς ὕδασι συντριβόμεναι, καὶ ἐνταῦθα δυναστεῖαι δαιμόνων καταλυόμεναι τῇ τοῦ βαπτίσματος χάριτι. Ἐκείνοι εὐχείρωτοι μετὰ τὴν θάλασσαν ἐγένοντο τοῖς Αἰθίοσι, καὶ οἱ ἡμέτεροι πολέμιοι μετὰ τὴν ἀγίαν κολυμβή θραν εὐκαταγώνιστοι ἐγένοντο τοῖς πάλαι μελαινας τὰς ψυχὰς ἐσχηκόσι. Καὶ τᾶλλα δὲ τούτοις ὁμοίως ῥάδιον συνιδεῖν τοῖς προσέχειν ἐθέλουσιν. [Ἐκεῖ ῥάβδος, ἐνταῦθα σταυρός· ἐκεῖ Μωϋσῆς, ἐνταῦθα ἀρχιερεῖς· ἐκεῖ θάλαττα, ἐνταῦθα κολυμβήθρα· ἐκεῖ δώδεκα πηγαί, ἐνταῦθα δώδεκα ἀπόστολοι· ἐκεῖ ἐβδομήκοντα στέλεχοι, ἐνταῦθα ἐβδομήκοντα βίβλοι.] Ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὰ συνεχῆ τῆς ἐρμηνείας βαδίσωμεν. *ιζ', ιζ'.* *Σὴ ἐστὶν ἡ ἡμέρα, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ νύξ· σὺ κατητίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον.* *Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὄρια τῆς γῆς· θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἔπλασας αὐτά.* Ἀπὸ τῶν ἰδικῶν εὐεργεσιῶν ἐπὶ τὰς κοινὰς τὸν λόγον μετήνεγκε, καὶ κτίστην εἶναι διδάσκει τοῦ παντὸς τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ποιητὴν, φωτὸς χορηγὸν, καὶ ἡλίου δημιουργὸν, καὶ τοῦ χρόνου πρύτανιν. Διὰ γὰρ τοῦ ἔαρος καὶ τοῦ θέρους, ἐδήλωσε τὰς τροπὰς· ἀντὶ δὲ τοῦ, Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὄρια τῆς γῆς, ὁ μὲν Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, ἐστήλωσας, ὁ δὲ Σύμμαχος ἔστησας εἴρηκε. Δηλοῖ δὲ ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς αὐτῇ τὸ εἶναι δέδωκε, καὶ τὰ μὲν αὐτῆς εἰς πεδία, τὰ δὲ εἰς ὄρη καὶ νάπας ἀπένειμε· τὰ δὲ ἐκοίλανεν εἰς ὑποδοχὴν λιμναίων καὶ θαλαττίων ὑδάτων. *ιη'.* *Μνήσθητι ταύτης.* Ταῦτα, φησὶν, ἅπαντα πεποικῶς, ὁ τῶν τοσοῦτων καὶ τηλικούτων δημιουργὸς, μνήσθητι ταύτης, τουτέστι τῆς Συναγωγῆς, ἧς ἐκτίσῃσάπ' ἀρχῆς. Πρὸς ἐκεῖνο γὰρ ἀποδέδωκε τοῦτο. *Ἐχθρὸς ὠνείδισε τὸν Κύριον, καὶ λαὸς ἄφρων παρώξυνετὸ ὄνομά σου.* Μὴ εἰς ἡμᾶς, φησὶν, ἀπίδης, ἀλλ' εἰς τὰς δυσμενῶν βλασφημίας. *ιθ'.* *Μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοι.* Οὐχ ἀπλῶς ὁ προφητικὸς πᾶσιν ἐπεύχεται λόγος· ἀλλὰ τοῖς τὸ θεῖον ὁμολογοῦσιν ὄνομα αἰτεῖ τὰ ἀγαθὰ [τοῖς ὁμολογοῦσι τὸν σταυρωθέντα Θεὸν ἐκ Θεοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος ὁμοούσιον]. Θηρία δὲ καλεῖ, [σὺ μόνον] τὴν τῶν πολεμίων ὠμότητα [ἀλλὰ καὶ τῶν ἀθετούντων τὸν σταυρωθέντα καὶ μὴ ὁμολογούντων ὡς εἴρηται Θεόν]. *Τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐπιλάθῃ εἰς τέλος.* Καὶ πένητες δὲ εἶενᾶν οἱ τὸ φρόνημα ταπεινοί. *Μακάριοι γὰρ [ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις φησὶ] οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.*

κ'. *Ἐπίβλεπον εἰς τὴν διαθήκην τῶν δούλων σου, ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι τῆς γῆς οἴκων ἀνομιῶν.* Οἱ γὰρ τῆς σῆς αἴγλης οὐκ ἀπολαύσαντες, ἀλλ' [ἄνθρωπόν σε μετὰ τῶν Ἰουδαίων βλασφημοῦντες, καὶ μὴ ὁμολογοῦντές σε ἥλιον δικαιοσύνης, καὶ] τὸ τῆς ἀγνοίας ἀγαπήσαντες σκότος, ἀνομίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν φουίσης τιμωρίας μεστὰς ἔχουσιν οἰκίας, ἀντὶ τοῦ, Παντοδαποῖς κακοῖς παρεδόθησαν, διὸ προείλοντο σκότος.

κα'. *Μὴ ἀποστραφίτω τεταπεινωμένος κατηχυμένος.* Ἴκετεύομεν μὴ διαμαρτεῖν τῆς δεήσεως, μηδὲ μετ' αἰσχύνῃς ἀποπεμφθῆναι. *Πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄνομά σου.* Οἱ δὲ τῆς σῆς δεόμενοι βοηθείας, καὶ ταύτης τυχόντες, προσφέρειν σοὶ τὸν ὕμνον εἴωθασιν.

κβ'. *Ἀνάστα, ὁ Θεὸς, δίκασον τὴν δίκην σου. Μνήσθητι τοῦ ὀνειδισμοῦ σου, τοῦ ὑπὸ ἄφρονος ὄλην τὴν ἡμέραν.* Σφόδρα δὲ ἀρμοδίως τὴν ἀντωνυμίαν ἐνήλλαξεν· οὐκ εἶπε τὴν δίκην μου, ἀλλὰ τὴν δίκην σου. Ἐγὼ μὲν γὰρ, φησὶν, ἐνδίκως ὑπέμεινα ταῦτα· ἐκεῖνοι δὲ πολλὰς ἐτόλμησαν κατὰ σοῦ βλασφημίας [οἱ μὲν σταυρώσαντες, οἱ δὲ καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ βάπτισμα ἀθετήσαντες].

κγ'. *Μὴ ἐπιλάβῃ τῆς φωνῆς τῶν ἱκετῶν σου· ἢ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε ἀνέβῃ διὰ παντός.* Καὶ ἐνταῦθα τῷ ἑαυτῶν προσώπῳ τὴν τῶν πολεμιῶν ἀλαζονεῖαν συνέζευξαν, οὐ δι' ἑαυτοῦς, ἀλλὰ δι' ἐκείνους, φειδοῦς τινος ἀξιοθῆναι παρακαλοῦντες.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΔ' ΨΑΛΜΟΥ.

α'. *Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης· τῷ Ἀσάφ ψαλμὸς ψόδης.* Ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἐπινίκιος περὶ ἀφθαρσίας ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. Ἐπειδὴ πρόρρησιν ὁ ψαλμὸς ἔχει τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ κρίσεως. καὶ προαγορεύει καὶ τῶν ἐργατῶν τῆς πονηρίας τὸν ὄλεθρον, καὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἐραστῶν τὰς ἀγαθὰς ἀντιδόσεις· εἰκότως διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ὁ λόγος παρακελεύεται, μὴ διαφθεῖραι τοὺς εὐσεβεῖς λογισμοὺς, ἀλλ' ὑγίεις αὐτοὺς φυλάξαι, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομήσαι. Εἴρηται μέντοι καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι δορυαλώτων, ὑμνεῖν τὸν Θεὸν ὑπισχνουμένων, ἐὰν τῆς θείας χάριτος ἀπολαύσωσιν.

β'. *Ἐξομολογησόμεθά σοι, ὁ Θεὸς, ἐξομολογησόμεθά σοι, καὶ ἐπικαλεσόμεθα τὸ ὄνομά σου.* Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς οὐδέπω τῆς ἐπανόδου τετυχηκότες ταῦτα διεξίσασιν. Ὑπισχνοῦνται δὲ τὸν Θεὸν ὑμνεῖν, καὶ τῷ σεβασμίῳ αὐτοῦ ὀνόματι λαμπρυνθήσεσθαι. Τὸ γὰρ, Ἐπικαλεσόμεθα τὸ ὄνομά σου τοῦτο δηλοῖ, ὅτι Πάλιν τῷ σφ' ὀνόματι προσαγορευθησόμεθα, καὶ λαὸς χρηματίσομεν σός. *Διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου.* [γ'] *Ὅτ' ἂν λάβω καιρόν.* Ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος οὕτως· *Ὅτ' ἂν λάβω τὴν Συναγωγὴν.* *Ὅτ' ἂν*, φησὶν, ἐπανεέλθωμεν, καὶ εἰς τὸν ἱερόν σου συναθροισθῶμεν νεῶν, τότε σὲ καὶ ἐννόμως ὑμνήσομεν, καὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξομεν· ἐκεῖνος γὰρ ἡμῖν ὁ καιρὸς τοῦτο ποιεῖν ἐπιτρέψει. Νῦν γὰρ βοῶμεν· Πῶς ἄσομεν τὴν ψόδην Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίᾳ; Οὕτως ὁ προφητικὸς λόγος, ἃ ἐχρῆν εἰπεῖν τοὺς ἐν Βαβυλῶνι δορυαλώτους διδάξας [καὶ τοὺς διὰ μετανοίας ἐπιστρέφοντας πρὸς τὸν Σωτῆρα τοῦ παντὸς παιδαγωγήσας], ὑποδείκνυσι τὸν Θεὸν πρὸς τὰς γεγενημένας ἐπαγγελίας ἀποκρινόμενον, καὶ λέγοντα· *Ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ.* Ἐνδίκως, φησὶν, ὑμῖν καὶ Βαβυλωνίοις δικάσω.

δ'. *Ἐτάκη ἡ γῆ, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ.* Πάσης γὰρ εἰμι τῆς οἰκουμένης κριτῆς, καὶ ἅπασιν τὰς ἀξίας ἐποίησι τιμωρίας. *Ἐγὼ ἐστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς.* Ἐγκρατῆς δὲ πάντων εἰμί, ὡς ἀπάντων ὑπάρχων δημιουργός. Ἐγὼ γὰρ τὴν γῆν πεποιήκα τε καὶ ἤδρασα, οἷον στύλοις τισὶ τοῖς ἐμοῖς αὐτὴν ὄροις ἐρεῖδων. Πρόσταγμα γὰρ ἐθέμη, καὶ οὐ παρελύσεται. Διὰ τοῦτο καὶ δικαστῆς ὢν, κολάζει μὲν οὐ βούλομαι, ἀλλὰ προλέγω τὰς τιμωρίας, ἵνα τῇ ἀπειλῇ σωφρονεστέρους τοὺς πλημμελοῦντας ἐργάσωμαι· καὶ παραινῶ, καὶ συμβουλεύω, πᾶν μὲν εἶδος ἀνομίας μυσάττεσθαι, ἐπιμελεῖσθαι δὲ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ μετρίου φρονήματος· ταῦτα γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδίδαξεν.

ε'. *Εἶπον τοῖς παρανομοῦσι, Μὴ παρανομεῖτε· καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι, Μὴ ὑψοῦτε κέρας.* Τοῦτο γὰρ πάντων χαλεπώτατον πάθος, τὸ μὴ μόνον ἀμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ γαυριᾶν ἐπὶ τούτῳ.

ς'. *Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑμῶν.* Εἶτα δείκνυσι ποῖον ὕψος καλεῖ. *Καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν.* Καὶ γὰρ τὰ κερασφόρα ζῶα σφόδρα ἐπὶ τοῖς κέρασι γαυριᾶ. Παρεγ γὰρ δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος, μὴ αὔξειν τῇ ἀλαζονείᾳ τὴν ἀνομίαν, μηδὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ τὴν γλῶτταν κινεῖν.

ζ', η'. *Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν, οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὀρέων.* Ὅτι ὁ Θεὸς κριτῆς ἐστίν. Ἐξόδους τὰς ἀνατολάς εἴρηκεν· οὕτω δὲ καὶ ἡ πέμπτη ἔκδοσις· ἔρημα δὲ ὄρη, τὰ βόρεια καὶ τὰ νότια τμήματα. Ταῦτα γὰρ δι' ἄκραν ψυχρότητα καὶ θερμότητα ἀοίκητα μεμένηκεπαντελῶς. Διδάσκει τοίνυν, ὅτι τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν διαφυγεῖν. Κἂν γὰρ τὰ ἐῶα καταλάβῃ, κἂν τὰ ἐσπέρια, κἂν εἰς τὰ νότια, κἂν εἰς τὰ βόρεια πειραθῇ διαδράναι, τῇ θεῖᾳ ὑπόκειται ψήφῳ. Εἶτα διδάσκει τὰς τοῦ βίου μεταβολὰς, γνώμη Θεοῦ γινομένης. *Τοῦτον ταπεινοῖ, καὶ τοῦτον ὑψοῖ.* [θ'] *Ὅτι ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλήρες κεράσματος, καὶ ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο.* Περὶ δὲ τοῦ ποτηρίου καὶ ἡ τοῦ θεσπεσίου Ἱερεμίου προφητεία διδάσκει. Κελεύεται γὰρ ὑπὸ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ τοῦτο λαβεῖν, καὶ

ποτίσαι τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὰ ὄμορα ἔθνη. Οἶνον δὲ τὴν τιμωρίαν καλεῖ, ὡς τῇ μέθῃ παραπλησίως ἀφαιρουμένην τὴν δύναμιν, καὶ τὰς τῶν μορίων διαλύουσας ἀρμονίας. Λέγει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος, ὅτι ποτὲ μὲν ἡμῖν, ποτὲ δὲ ἐκείνοις ὁ δίκαιος κριτὴς προσφέρει τὴν τιμωρίαν· καὶ νῦν μὲν τοῦτον ὑποῖ, ἐκείνον δὲ ταπεινοῖ, καὶ πάλιν τὸ ὕψος μετατίθησιν εἰς ἑτέρους, καὶ συμφορὰς ἐναλλάττει, καὶ εὐημερίας μεταβάλλει. Ταῦτα δὲ οὐχ ἀπλῶς οἱ ἐν Βαβυλῶνι δορυάλωτοι ἐδιδάσκοντο λέγειν, ἀλλὰ προπαιδευόμενοι καὶ τὴν Βαβυλωνίων δουλείαν, καὶ τὴν οἰκείαν ἐλευθερίαν. Οὐκ εἰς μακρὰν γὰρ ὁ Κῦρος ἐκείνων μὲν τὴν δύναμιν κατέλυσε, τούτοις δὲ τὴν προτέραν ἐλευθερίαν ἀπέδωκε. Πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη· πίνονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς. Τὴν χαλεπωτέραν τιμωρίαν τρυγίαν ἐκάλεσεν. Ἐγὼ μὲν, φησὶ, τὸ διειδέστερον ἔπιον, τοῦτ' ἔστιν, ἐλάττωσιν ὑπεβλήθην κακοῖς· αὐτὴν δὲ τὴν ὑποσταθμὴν Βαβυλώνιοι πίνονται, ἀντὶ τοῦ, χαλεπώτερα ὧν εἰργάσαντο πείσονται· ἐγὼ μὲν γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτη δουλεύσας τῆς ἐπανόδου τετύχηκα, ἐκείνοι δὲ διηνεκεῖ δουλεία παραδοθήσονται.

ι'. Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶνα, ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Ὡσπερ γὰρ ἡμῶν πίνοντων ἐκείνοι τοῖς ἡμετέροις κακοῖς ἐπετώθαζον· οὕτως ἡμεῖς τὴν ἐκείνων τιμωρίαν ὀρῶντες, τῷ Θεῷ τὴν ὑμνωδίαν προσοίσομεν· οὐκ ἐκείνοις ἐπεμβαίνοντες, ἀλλ' εὐγνώμονες περὶ τὰς εὐεργεσίας γενόμενοι. ια'. Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἁμαρτωλῶν συνθλάσω, καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρασ τοῦ δικαίου. Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων προεδιδάχθησαν, ὡς καὶ τοὺς ἐπιστρατεύσαντας αὐτοῖς μετὰ τὴν ἐπάνοδον καταλύσουσι πολεμίους. Διὰ τοι τοῦτο καὶ πάντα εἶπε τὰ κέρατα τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐπειδὴ ἐκ διαφορῶν συλλεγέντες τῶν ἔθνων, τὸν κατ' αὐτῶν ἀνεδέξαντο πόλεμον. Μένονται δὲ τούτων καὶ ἡ τοῦ Ἰεζεκιὴλ προφητεία, καὶ μέντοι καὶ ἡ τοῦ Μιχαίου, καὶ ἡ τοῦ Ζαχαρίου· ὧν καταλυθέντων λαμπροὶ ἐγένοντο καὶ περίβλεπτοι, ἅτε δὴ τοιαύτην κατορθώσαντες νίκην. Κέρασ δὲ δικαίου τὸ εὐσεβὲς ἐκάλεσε φρόνημα. Εἰ δέ τις τὸν Ζοροβάβελ νοῆσαι βουλευθῆι, τὸν ἐνταῦθα καλούμενον δίκαιον, ᾧ χρησάμενος ὁ Θεὸς ὑπουργῶ τὴν νίκην ἐκείνην εἰργάσατο, τῆς ἀληθείας οὐχ ἁμαρτήσεται.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ᾠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον. Τὴν τοῦ Ἀσσυρίου προσθήκην οὐχ εὔρον ἐν τῷ Ἐξαπλῷ, ἀλλ' ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις. Ταύτην μέντοι ἔχει τὴν ὑπόθεσιν ὁ ψαλμὸς· τὰ γὰρ κατὰ τὸν Σενναχηρείμ προθεσπίζει, καὶ τὴν ἐπενεχθεῖσαν τῇ στρατιᾷ τιμωρίαν. β'. Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεὸς, ἐν τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐν μιᾷ γὰρ νυκτὶ τῶν τοσοῦτων μυριάδων δι' ἀγγέλου τὴν θανατηφόρον δεξαμένων πληγὴν, δῆλος ἐγένετο πᾶσιν ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἄγαν τοῦ Ἰσραὴλ προμηθεύμενος, καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ τὴν οἰκείαν ποιησάμενος ἐπιφάνειαν. γ'. Καὶ ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών. Τοῦ γὰρ πλήθους ἀναιρεθέντος, οἱ ὑπολειφθέντες διέδρασαν, ἀγγελοὶ τῆς θείας γεγενημένοι δυνάμεως. Τούτου χάριν σὺν τοῖς ἄλλοις οὐκ ἀνηρέθησαν. Ἐντεῦθεν ἡ πόλις τῆς εἰρήνης ἀπήλαυσε, καὶ ὑπέλαβον ἅπαντες, ὡς ἀληθῶς ἐν τῇ Σιών κατοικεῖν ἠδύοκησεν ὁ Θεός. Εἶτα διδάσκει, πῶς γνωστὸς ἐστὶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός. δ'. Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τόξων, ὄπλον, καὶ ῥομφαίαν, καὶ πόλεμον. Πρὸ τῶν τῆς πόλεως, φησὶ, περιβόλων, ὀπλίτας κατὰ ταυτὸν, καὶ τοξότας, καὶ πελταστὰς ἀνελῶν, ἄχρηστα παντελῶς τὰ τούτων ἀπέφηνεν ὄπλα.

ε'. Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰωνίων. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Ἐπιφανῆς εἶ, ὑπερμεγέθης ἀπὸ ὀρέων θήρας. Ἐν γὰρ τοῖς ἡμετέροις ὄρεσι τῇ θήρᾳ τοῦ θανάτου τοὺς δυσμενεῖς παραδοὺς, ὑπερμεγέθης καὶ ἐπιφανῆς παρὰ πᾶσιν ἀνεδείχθη. Φωτίζεις γὰρ τῷ θαύματι τοὺς ἀγνοοῦντας, καὶ διδάσκεις ὅστις ὑπάρχεις.

ς'. Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι τῇ καρδίᾳ· ὑπνωσαν ὕπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εὔρον οὐδέν. Μείζονι γὰρ φρονήματι χρησάμενοι κατὰ σοῦ, ἀθρόαν ὑπέμειναν ταραχὴν, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀφροσύνην, καὶ ἀδεῶς καθεύδειν ὑπολαβόντες, τῆς ἐλπίδος ἐνεύσθησαν. Τὸν γὰρ ὕπνον θάνατος διεδέξατο. Τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει, ὅτι ἀναστάντες εὔρον ἅπαντα τὰ σώματα νεκρά. Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλοῦτου ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Πάντες οἱ ἄνδρες οἱ ἰσχυροὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν. Οὐδὲν αὐτοὺς, φησὶν, ὤνησε τῶν χειρῶν ἡ ῥώμη, δι' ἧς τὸν ἀπάντων ἀρπάσειν προσεδόκησαν πλοῦτον. Καὶ διδάσκων τί δήποτε οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπώναντο, ἐπήγαγεν·

ζ'. Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ἐνύσταζαν οἱ ἐπιβεβηκότες τοῖς ἵπποις. Ἐνευσας, φησὶ, καὶ παραχρήμα κατέπεσον οἱ τὴν ἵππικὴν εἰδέναί ἀλαζονευόμενοι τέχνην. Διὰ δὲ τοῦ ἐνύστα ξαν τὴν τοῦ θανάτου ἐδήλωσεν εὐκολίαν. Καθάπερ γὰρ ὁ νυστάζων ραδίως ἐθελήσας καθεύδει, οὕτως ἐκείνοι σύντομον ἐδέξαντο τοῦ βίου τὸ πέρας.

η'. Σὺ φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι; Τίς γὰρ ἰκανὸς ἀντιστῆναί σοι, καὶ διαφυγεῖν τὴν ἐπαγομένην παρὰ σοῦ τιμωρίαν; Ἀπὸ τότε ἡ ὀργή σου. Εὐθὺς τῆς βλασφημίας ἀκούσας, ἠδύνασο τοὺς ἀλιτηρίους

κολάσαι, ἀλλ' ἐμακροθύμησας προσμένων τὴν μεταβολὴν.
 θ'. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠκούτισας κρίσιν. Ἄνωθεν, φησὶν, ἐκφέρεις τὰς ψήφους καθ' ὧν ἐθέλεις. Τὸ μέντοι ἠκούτισας, ἀκουστὴν ποιήσεις ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν. Γῆ ἐφοβήθη, καὶ ἠσύχασεν, [ι'] ἐν τῷ ἀναστῆναι εἰς κρίσιν τὸν Θεὸν, τοῦ σῶσαι πάντας τοὺς πρᾶεῖς τῆς γῆς. Δέους, φησὶν, ἐπλήσθησαν ἅπαντες, καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἐπαύσαντο προσβολῆς, θεασάμενοί σε καθάπερ τινὰ δικαστὴν, κατ' ἐκείνων μὲν ἐξενεγκόντα τὴν ψῆφον, τοὺς δὲ ὀρθοῖς λογισμοῖς χρησαμένους, καὶ τὴν σὴν βοήθειαν ἀπαγγείλαντας, τῆς σωτηρίας τετυχηκότας.
 ια'. Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι, καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἐορτάσει σοι. Τούτων ἀπολαύσαντες τῶν ἀγαθῶν, εἰς ὑμνωδίαν ἀφιερῶμεν τοὺς λογισμοὺς, οὐδὲ βραχὺ αὐτῶν μόριον εἰς ἑτέραν ἀσχολοῦντες φροντίδα.
 ιβ'. Εὐΐασθε, καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἀλλήλοις ἐγκελεύονται καὶ ὑποσχέσθαι δῶρα, καὶ πληρῶσαι τὰς ὑποσχέσεις. Αἰσχροὺς γὰρ καὶ ἀγνωμοσύνης μεστὸν, τοὺς μὲν ὁμόρους ἅπαντας τοῦτο δράσαι διὰ τὸ δέος, τοὺς δὲ τῆς εὐεργεσίας τετυχηκότας ἀχαριστία νοσήσαι. Τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσε. Πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα τῷ φοβερῷ, [ιγ'] καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύματα ἀρχόντων, φοβερῷ παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς. Κομοῦσι δὲ τὰ δῶρα, ὑπὸ τῶν γεγενημένων ἐκδειματωθέντες θαυμάτων, καὶ διὰ τῶν πραγμάτων μεμαθηκότες, ὡς οὗτος ἀληθῶς ὑπάρχει Θεὸς, ὁ καὶ τοῖς δυναστεύουσι, καὶ τῆς γῆς βασιλεύειν ὑπείληφόσι, θάνατον ἐπάγων.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ος' ΨΑΛΜΟΥ.

α. Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθούμ, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, διὰ Ἰδιθούμ. Χορὸν δὲ καὶ αὐτὸς ἐπεπίστευτο τὸν Θεὸν ἀνυμνούντων· τοῦτον τοίνυν ὁ Ἀσάφ, ἢ αὐτὸς εἰρηκῶς, ἢ τῆ τοῦ Δαβὶδ ὑπουργῶν προφητεία. Αποφῆνασθαι γὰρ περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων οὐκ ἀκίνδυνον. Προλέγει δὲ τῶν ἐν Βαβυλῶνι δουλεύειν ἠναγκασμένων Ἰσραηλιτῶν, καὶ τὰς τῶν λογισμῶν διχονοίας, καὶ τὰς ἐντεῦθεν φυομένας ὀδύνας. Διδάσκει δὲ καὶ ποίαν αὐτοὺς προσήκει τῷ Θεῷ προσενεγκεῖν προσευχὴν, τὴν τῶν κακῶν αἰτοῦντας ἀπαλλαγὴν. Ἐσχημάτισε δὲ τὸν ψαλμὸν, ὡς μετὰ τὴν ἐπάνοδον ταῦτα αὐτὰ διηγουμένων, καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνούντων.

β'. Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῆ μου πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ προσέσχε μοι. Σπουδαίως, φησὶ, τὴν προσευχὴν προσενήνοχα, καὶ συντόμως τὴν αἴτησιν ἔλαβον. Εἶτα τὸν τούτων διδάσκει καιρὸν.
 γ'. Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐξεζήτησα. Ὀδύνας γὰρ βαλλόμενος ἐπιμελῶς τὴν θεῖαν ἐπικουρίαν ἐξεζήτησα· τὸ γὰρ ἐξεζήτησα τὴν σπουδαίαν αἰνίττεται προσευχὴν. Ἐπειτα δείκνυσι τῆς ἰκετείας τὸν τρόπον.

Ταῖς χερσὶ μου νυκτὸς ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἡ χεὶρ μου νυκτὸς ἐκτέταται διηνεκῶς. Νύκτωρ ἠσυχίαν ἄγων τὰς χεῖρας ἐξέτεινον, τυχεῖν φιλανθρωπίας ἀντιβολῶν, καὶ οὐ διήμαρτον τῆς ἐλπίδος. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, Οὐκ ἠπατήθην, ἀντὶ τοῦ, Οὐ μάτην ἠγρύπνησα, ἀλλ' ἐδρεψάμην τῆς εὐχῆς τὸν καρπὸν.

Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἢ ψυχὴ μου. [δ'.] Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην. Πᾶσαν μὲν ἀπεσεισάμην παραψυχῆς ἀφορμὴν, ψυχαγωγίαν δὲ μόνην εἶχον τοῦ Θεοῦ τὴν μνήμην. Ἠδολέσχισα, καὶ ὀλιγοψύχησα τὸ πνεῦμά μου. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Διελάλουν ἐμαυτῷ, καὶ ἐλεποθύμουν. Συνεχῶς ἐμαυτῷ προσδιαλεγόμενος, καὶ τὰ συνέχοντά με κακὰ λογιζόμενος, ἀπηγόρευον τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν, καὶ πικρὰς ἐδεχόμην τῆς ἀθυμίας τὰς ἀκίδας.

ε'. Προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου. Φυλακὰς καλεῖ τὰς τῆς νυκτὸς διαίρεσεις, καθ' ἃς οἱ φύλακες ἀλλήλοις τὴν φυλακὴν ἐγχειρίζουσι· δηλοῖ δὲ διὰ τούτων τὴν διὰ πάσης τῆς νυκτὸς ἀγρυπνίαν. Ἐταράχθην, καὶ οὐκ ἐλάλησα. Ταῦτα οἱ αὐτοὶ καὶ ἐν τῷ μα' ψαλμῷ· Πρὸς ἐμαυτὸν ἢ ψυχὴ μου ἐταράχθη. Οὐ γὰρ ἠνεσχόμην ἄλλοις τοὺς ἐμοὺς λογισμοὺς ἐκφῆναι.

ζ'. Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας· καὶ ἔτη αἰώνια ἐμνήσθην. Καὶ ἐμελέτησα. Τῶν προτέρων σου, φησὶν, εὐεργεσιῶν ἀνενεούμην τὴν μνήμην, καὶ ἐνεθυμούμην, ὅσων παρὰ σοῦ τετυχηκᾶσιν εὐεργεσιῶν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι· ὅπως τῆς Αἰγυπτίων δουλείας ἠλευθέρωθησαν, ὅπως τὴν Ἐρυθρὰν διέβησαν θάλασσαν, ὅπως τὴν ἐπηγγελμένην τοῖς πατράσιν ἀπέλαβον γῆν.

Νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας μου ἠδολέσχουν, καὶ ἐσκάλλε τὸ πνεῦμά μου. Τὸ δὲ ἐσκάλλεν, ὁ μὲν Θεοδοτίων, ἐξηρεύνησεν, ὁ δὲ Ἀκύλας, ἐσκάλευσεν εἶρηκε. Ταῦτα δὲ, φησὶ, νύκτωρ πρὸς ἐμαυτὸν διαλογιζόμενος, ἀνηρεύνων, τί δήποτε τῶν μὲν ἡμετέρων προγόνων τσοαύτην ἐποίησατο πρόνοιαν, ἡμῶν δὲ κακοπραγούντων ὑπερορᾷ; Ἐλογιζόμην δὲ πρὸς τούτοις καὶ ταῦτα· ἦ, θ'. Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπόσεται Κύριος, καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι; Ἡ εἰς τέλος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀποκόψει; Ἄρα μὴ παντελῶς τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπηγόρευσε, καὶ ἀλλοτρίους ἡμᾶς τῆς οἰκειᾶς κηδεμονίας ἀπέφηνε;

Συνετέλεσε ῥῆμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Συνετέλεσε ῥῆσιν περὶ γενεᾶς ἐκάστης. Ἐδεδίειν δὲ καὶ τοῦτο, φησὶν, ὅτι ἄνωθεν τὰ καθ' ἐκάστην γενεάν προγινώσκων, τοὺς καθ' ἐκάστην γενεάν

ὄρους

ἐκφέρει.

ι'. Μὴ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι ὁ Θεός· ἢ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ; Ἀλλὰ πάλιν ἑμαυτὸν ἐψυχαγώγουν λογιζόμενος, ὡς ὁ φιλοκτίρμων Θεὸς οὐκ ἀνέξεται οἶόν τι νιν λήθη τὰ καθ' ἡμᾶς παραδοῦναι, καὶ καθάπερ τινετειχίω τῇ ὀργῇ κωλύσαι τὰς τοῦ ἐλέου πηγὰς. ια'. Καὶ εἶπα, Νῦν ἡρξάμην, αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. Ἐγὼ, φησὶ, πρόξενος ἐγενόμην ἑμαυτῷ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς· ἐγὼ διὰ τῆς ἀμαρτίας τὴν τιμωρίαν ἐγέννησα· ἀρχὴν τοίνυν ἔχω τῶν κακῶν. Νῦν ἡρξάμην παιδεύεσθαι ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, ἀντὶ τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν τὰς εὐωνύμους τιμωρίας ἐπιφερούσης. Ἀλλοίωσιν γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς τὴν τιμωρίαν ἐκάλεσεν, ὡς τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου εἰωθυίας τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖν. Ἀλλ' οὐδὲ τούτοις ἠρκέσθη τῶν λογιζομένων. Ἀνέμνησα δὲ ἑμαυτὸν καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Δεσπότη. Τοῦτο γὰρ λέγει· ιβ', ιγ'. Ἐμνήσθην τῶν ἔργων Κυρίου, ὅτι μνησθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν θαυμασίων σου. Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί σου ἀδολεσχήσω. Πάντα γὰρ σου τὰ ἐξ ἀρχῆς εἰς ἡμᾶς γεγενημένα θαυμάσια εἰς μέσον προθήσω, καὶ ἐν αὐτοῖς διηνεκῶς τὴν μελέτην ποιούμενος, τὰς χρηστοτέρας

ἐλπίδας

οὐκ

ἀπορρίψω.

ιδ'. Ὁ Θεός, ἐν τῷ ἁγίῳ ἢ ὁδός σου. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ὁ Θεός, ἐν ἁγιασμῷ ἢ ὁδός σου· ὁ δὲ Ἀκύλας, Ἐν ἡγιασμένῳ. Ἅγιος εἶ, φησὶ, καὶ ἐν ἁγίῳ ἀναπαύη, καὶ ἐν τούτοις ἐνοικεῖς καὶ ἐμπεριπατεῖς. Τίς Θεὸς μέγας, ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; [ιε'.] Σὺ εἶ, ὁ Θεός, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος. Πάντων ὑπερέχεις, Δέσποτα· μόνος γὰρ ἄπερ ἐθέλεις θαυματουργεῖς. Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύναμίν σου.

[ις'.] Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν σου, τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ. Ἄπασιν ἀνθρώποις τὸ σὸν δεδηλωκας κράτος, τῆς Αἰγυπτίων ἐλευθερώσας δουλείας τὸν χρηματίσαντά σου λαόν· οἱ πρόγονοι μὲν ἔσχον τὸν Ἰακώβ, περιφανεῖς δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἰωσήφ ἀπεφάνθησαν συγγενείας.

ιζ', ιη'. Εἶδοσάν σε ὕδατα ὁ Θεός, εἶδοσάν σε ὕδατα, καὶ ἐφοβήθησαν, ἐταράχθησαν ἄβυσσοι. Πληθος ἤχους ὕδατων. Διὰ πάντων, Δέσποτα, τὴν σὴν ἔδειξας δύναμιν. Αἰγυπτίους ἐμαστίγωσας, τὸν σὸν λαόν ἠλευθέρωσας, ἐπεφάνης τῇ θαλάσῃ, καὶ διηρέθη τὸ πέλαγος, καὶ ἡ ῥοώδης ἐκατέρωθεν ἔστη φύσις. Φωνὴν ἔδωκεν αἱ νεφέλαι· καὶ γὰρ τὰ βέλη σου διαπορεύονται. [ιθ'.] Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ. Ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἦχος ἔδωκεν αἰθήρ. Νότου γὰρ, ὡς φησὶν ἡ ἱστορία, βιαίου πνέοντος, διηρέθη τὸ πέλαγος· τοῦ δὲ ἀέρος συστρεφομένου, καὶ τῶν νεφῶν συνισταμένων, ὁ ἄνεμος τίκτεται. Αἱ δὲ τιμωρία σου, φησὶ, δίκην βελῶν κατὰ τῶν πολεμίων ἐχώρου· τῷ δὲ κτύπῳ τῆς βροντῆς τοὺς τῶν Αἰγυπτίων ἀρμάτων τροχοὺς συνεπόδισας. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει· Ἐγενήθη γὰρ ἐν τῇ φυλακῇ τῇ ἐωθινή, καὶ εἰσέβλεψε Κύριος εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ συνέδησε τοὺς ἄξονας τῶν ἀρμάτων αὐτῶν, καὶ ἤγεν αὐτοὺς μετὰ βίας. – Ἐφαναὶ αἱ ἀστραπαὶ σου τῇ οἰκουμένῃ. Τῆς γὰρ θαυματουργίας τὸ φῶς δίκην ἀστραπῆς εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδραμεν. Ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ. Δέους ἐπλήσθησαν ἅπαντες τὴν σὴν ἀκούσαντες δύναμιν. Τοῦτο καὶ Ῥαᾶβ ἢ πόρνη πρὸς τοὺς κατασκοποῦς ἔφη· Ὁ φόβος ὑμῶν, καὶ ὁ τρόμος ὑμῶν, ἔπεσεν ἐφ' ἡμᾶς· ἠκούσαμεν γὰρ, ὅπως καταδιεῖλε Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν

τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν.

κ'. Ἐν τῇ θαλάσῃ ἢ ὁδός σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται. Ῥαδίον σοι καὶ θάλασσαν διατεμεῖν, καὶ ἐπὶ ὕδατων ἐποχεῖσθαι πολλῶν, καὶ μηδὲ ἴχνος καταλιμπάνειν· ἀσώματον γὰρ ἔχεις τὴν φύσιν. Ταῦτα δὲ τοῖς ἄνω προστέθεικεν. Ἀοράτως γὰρ, φησὶν, ἠγούμενος τοῦ λαοῦ, οὐδὲ ἴχνος ἡμῖν τῆς σῆς πορείας ἔδειξας.

κα'. Ὡδήγησας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου, ἐν χειρὶ Μωσῆ καὶ Ἀαρών. Ἐκεῖνοι γὰρ χρώμενος ὑπουργοῖς, καὶ δι' ἐκείνων φθεγγόμενος, τὸν σὸν λαόν ἐποδήγησας, καὶ τὸν σὸν ἐξεπαίδευσας νόμον. Τούτων δὲ ἀπάντων ἐποιήσαντο μνήμην, εἰς ἔλεον τὸν τῶν ὅλων Θεὸν διεγείροντες, καὶ παρακαλοῦντες τῆς αὐτῆς ἀπολαῦσαι κηδεμονίας.

κβ'. Ἐν τῇ θαλάσῃ ἢ ὁδός σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται. Ῥαδίον σοι καὶ θάλασσαν διατεμεῖν, καὶ ἐπὶ ὕδατων ἐποχεῖσθαι πολλῶν, καὶ μηδὲ ἴχνος καταλιμπάνειν· ἀσώματον γὰρ ἔχεις τὴν φύσιν. Ταῦτα δὲ τοῖς ἄνω προστέθεικεν. Ἀοράτως γὰρ, φησὶν, ἠγούμενος τοῦ λαοῦ, οὐδὲ ἴχνος ἡμῖν τῆς σῆς πορείας ἔδειξας.

κα'. Ὡδήγησας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου, ἐν χειρὶ Μωσῆ καὶ Ἀαρών. Ἐκεῖνοι γὰρ χρώμενος ὑπουργοῖς, καὶ δι' ἐκείνων φθεγγόμενος, τὸν σὸν λαόν ἐποδήγησας, καὶ τὸν σὸν ἐξεπαίδευσας νόμον. Τούτων δὲ ἀπάντων ἐποιήσαντο μνήμην, εἰς ἔλεον τὸν τῶν ὅλων Θεὸν διεγείροντες, καὶ παρακαλοῦντες τῆς αὐτῆς ἀπολαῦσαι κηδεμονίας.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΖ' ΨΑΛΜΟΥ.

α'. Συνέσεως τῷ Ἀσάφ. Τὸν παλαιὸν δεδωκῶς νόμον ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, προσέταξε τοῦτον διηνεκῶς ἐκπαιδεύεσθαι, καὶ τὰ τέκνα διδάσκειν· καὶ μὲν δὴ καὶ τῶν ἑορτῶν τὰς αἰτίας, τοῖς ἐκγόνοις ὑποδεικνύναι, ὡς ἂν τὰς θείας εὐεργεσίας μανθάνοντες, εὐγνώμονες γένοιτο περὶ τὸν τὰ τοιαῦτα κεχαρισμένον. Διδάξεις γὰρ αὐτὰ, φησὶ, τοὺς υἱοὺς σου, καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν σου, καὶ φυλάξουσι τὰς ἐντολάς Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ἵνα εὖ αὐτοῖς γένηται. Τοῦτο πεποίηκεν ἡ προφητικὴ χάρις, καὶ διὰ τοῦ προκειμένου ψαλμοῦ· ἀναμνήσκει γὰρ τὸν λαόν, καὶ τοὺς τούτων ἐκγόνους, τῶν τε ὑπὸ Θεοῦ γεγενημένων, καὶ τῶν παρασχεθέντων ἀγαθῶν, καὶ τῶν ταῦτα δεξαμένων τὴν ἀχάριστον γνώμην. Προσέχετε, λαός μου, τὸν νόμον μου. Ἐπιμελῶς ὑμᾶς ἀκούσαι τῶν λεγομένων παρεγγῶ· οἶον

γάρ τινα νόμον ὑμῖν τὴν προκειμένην προσφέρω παραίνεσιν. *Κλίνετε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου.* Προθύμως τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων ἀκούσατε. β'. *Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· φθέγγομαι προβλήματα ἀπ' ἀρχῆς.* Ἐπειδὴ γὰρ τὴν τῶν πατέρων ἐποιεῖτο κατηγορίαν εἰς ὠφέλειαν τῶν παιδῶν, παραβολὴν ἐκάλεσε τὴν τοιαύτην διήγησιν, αἰνιγματώδη οὖσαν, καὶ κεκρυμμένην τὴν ὠφέλειαν προσφέρουσαν. Προστέθηκε δὲ, ὅτι καὶ ἀρχαῖα προσφέρει προβλήματα. Καὶ διδάσκων πόθεν ταῦτα μεμάθηκεν, ἐπήγαγεν· γ'. *Ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν αὐτά.* Εἶτα τοὺς τούτων διδασκάλους ὑπέδειξε. *Καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν. [δ'.] Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς γενεὰν ἑτέραν, ἀπαγγέλλοντες τὰς αἰνήσεις τοῦ Κυρίου, καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἃ ἐποίησε.* Ἄνωθεν, φησὶ, καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ τῶν θαυμάτων αὐτόπται τοὺς οἰκείους ταῦτα ἐδίδαξαν παῖδας, κάκεινοι πάλιν τοῖς ἐκγόνοις τήνδε τὴν διδασκαλίαν παρέπεμψαν. Τοῦτο δὲ, φησὶν, ἐποίουν τῷ θεῷ πειθόμενοι νόμῳ. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγε· ε'. *Καὶ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακώβ, καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραήλ.* Μαρτύριον καλεῖ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ παγεῖσαν σκηνήν, ὡς ἔχουσαν τὰς πλάκας τοῦ μαρτυρίου. Τὸν γὰρ νόμον, ὡς ἤδη προειρήκαμεν, καὶ ἐντολὰς καλεῖ, καὶ μαρτύρια, καὶ κρίματα, καὶ δικαιώματα· καὶ τοῦτο σαφέστερον ἡμῖν εἴρηται ἐν τῷ η' ψαλμῷ. *Ὅσα ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡμῶν, τοῦ γνωρίσαι αὐτὰ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν.* Τοῦτο, φησὶ, διὰ τῆς νομοθεσίας ἐκείνης παρεκελεύσατο, ὥστε καθάπερ τινὰ κληρον, τὴν τῶν θαυμάτων διήγησιν παραπέμψαι τοὺς πατέρας εἰς τοὺς ἐκ γόνους. ζ'. *Ὅπως ἂν γνῶ γενεὰ ἑτέρα, υἱοὶ οἱ τεχθησόμενοι καὶ ἀναστήσονται, καὶ ἀπαγγελοῦσιν αὐτὰ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν.* Οὕτω γὰρ οὗτοι παρὰ τῶν πατέρων ταῦτα μεμαθηκότες, πάλιν τοῖς ἐξ αὐτῶν τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν προσέφερον, καὶ ἄληστος ἢ τούτων διεφυλάττετο μνήμη· καὶ τίς ὁ τῆς διδασκαλίας καρπός; ζ'. *Ἴνα θῶνται ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν· καὶ μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐκζητήσωσι.* Μανθάνοντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ ὅπως αὐτῷ τὰ ἀγαθὰ ποιεῖν ἅπαντα ῥάδιον, βεβαίαν κτήσονται τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα· καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ τεθεῖσιν ἀκολουθήσουσι νόμοις. η'. *Ἴνα μὴ γένωνται ὡς οἱ πατέρες αὐτῶν, γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραίνουσα.* Μανθάνοντες γὰρ τῶν πατέρων τὴν ἀχάριστον γνώμην, καὶ ὅπως τῇ παραβάσει τοῦ νόμου τὸν Θεὸν πολλάκις ἐκίνησαν εἰς ὀργήν, τὴν ἐκείνων φυλάζονται μίμησιν. *Γενεὰ ἦτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐπιστώθη μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς.* Ἐκεῖνοι γὰρ βεβαίαν τὴν εἰς τὸν Θεὸν οὐκ ἐκτήσαντο πίστιν, τὴν εὐθεϊαν οὐκ ἐθελήσαντες πορείαν ὁδεῦσαι, ἀλλὰ γνώμην ἐσχηκότες τοῖς θείοις ἐναντιουμένην θεσμοῖς. θ'. *Υἱοὶ Ἐφραΐμ ἐντείνοντες καὶ βάλλοντες τόξοις, ἐστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου.* Τῆς τοῦ Ἐφραΐμ φυλῆς διαφερόντως κατηγορεῖ, ὡς περὶ πολλοῦ ποιησαμένης τῶν εἰδώλων τὴν θεραπείαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ τῶν Κριτῶν ἡμᾶς ἱστορία διδάσκει, καὶ ἡ τρίτη τῶν Βασιλειῶν. Αὐτοὶ γὰρ ἔστησαν τὰς δαμάλεις· καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἀπέστησαν τὰς ἐννέα φυλάς· καὶ οὕτω τῆς ἀποστάσεως ἐγένοντο πρόξενοι. Τοῦτο μάλιστα προορῶσα τοῦ Πνεύματος ἢ χάρις, τῆς μηδέπω γεγενημένης ἁμαρτίας κατηγορεῖ· τὴν ἀρμόττουσαν αὐτοῖς προσφέρουσα συμβουλήν· εἰδυῖα μὲν, ὡς οὐ δέξονται τὴν παραίνεσιν, τὴν προσήκουσαν δὲ ὅμως ὠφέλειαν προσφέρουσα. Διδάξασα δὲ αὐτῶν τὴν ῥώμην, καὶ τὴν τοξικὴν ἐπιστήμην, ἐλέγχει καὶ τὴν δειλίαν. Ἐστράφησαν γὰρ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου· μεγάλα γὰρ ἐπὶ τῇ πολεμικῇ ἐμπειρίᾳ φρονοῦντες, πολέμου φανέντος ἐτρέποντο εἰς φυγὴν. ι'. *Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ ἐβουλήθησαν πορεύεσθαι.* Καλῶς ἐνέφηνητὸ τῆς γνώμης αὐθαίρετον. Οὐκ ἐβουλήθησαν γὰρ, φησὶ, κατὰ νόμον βιῶναι, οὐδὲ τὴν ἐν νομον ἀσπᾶσασθαι πολιτείαν. ια'. *Καὶ ἐπελάθοντο τῶν ἐυέργεσιῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν θαυμασίων αὐτοῦ, ὧν ἔδειξεν αὐτοῖς.* Καὶ δεικνὺς πότε ταῦτα εἰργάσατο, ἐπήγαγεν· ιβ'. *Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν ἃ ἐποίησε θαυμάσια.* Εἶτα τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον διδάσκει· *Ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, ἐν πεδίῳ Τάνεως.* Ταύτας ἅπαντες τοῦ Θεοῦ τὰς θαυματουργίας, τὰς ἐν Αἰγύπτῳ γεγενημένας, ὧν οἱ πατέρες αὐτῶν αὐτό πται γεγένηται, τῆς μνήμης ἐξέβαλον. ιγ'. *Διέρρηξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτοὺς, παρέστησεν ὕδατα ὡσεὶ ἄσκόν.* Συντόμως ποιεῖται τὴν τῶν θαυμάτων διήγησιν, καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἄλλων προέταξεν. Ὑπερφυῆς γὰρ ἐστὶ τῆς θαλάσσης τὸ θαῦμα, καὶ ἡ διὰ ταύτης παρασχεθεῖσα πορεία. Τὴν γὰρ ἐπὶ τὸ πρᾶνὲς χωρεῖν πεφυκυῖαν τῶν ὑδάτων φύσιν ἔστησεν ἐκατέρωθεν ὁ τῶν ὄλων Θεός, καθάπερ ἐν ἄσκῳ τινι καθείρξας τῷ λόγῳ. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ τῶν ἄσκῶν κατασκευὴ συνέχειν ἀκριβῶς τὴν ὑγρὰν δύναται φύσιν, εἰκότως ταύτην ἐπὶ τῆς διαιρεθείσης τέθεικε τὴν εἰκόνα, δεικνὺς τοῦ θείου λόγου τὴν δύναμιν. ιδ'. *Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐν νεφέλῃ ἡμέρας, καὶ ὄλην τὴν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρός.* Ἡ γὰρ αὐτὴ νεφέλη μεθ' ἡμέραν μὲν τὸ τῆς ἀκτίνος λυπηρὸν ἀπεκρούετο, νύκτωρ δὲ τοῦ πυρός παρεῖχε τὴν χρείαν. ιε'. *Διέρρηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐπότισεν αὐτοὺς ὡς ἐν ἀβύσσῳ πολλῇ.* Οὐ γὰρ βραχεῖαν ἀνεξήγαγε λιβάδα, ἀλλὰ ταῖς πολλαῖς ἐκείναις μυριάσιν ἀρκοῦσαν πηγὴν. Καὶ τοῦτο σαφέστερον, διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδίδαξε. ις'. *Καὶ ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ κατήγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα.* Τὸ γὰρ ἀναβλυσθὲν ὕδωρ εἰς

πολλούς όχετους διηρέθη, εύμαρῆ και φιλό τιμον παρέχον τοῖς διψῶσι τὴν χάριν. ιζ', ιη'. *Και προσέθεντο ἔτι τοῦ ἀμαρτάνειν αὐτῶ· παρεπίκραναν τὸν Ὑψιστον ἐν ἀνδρῶ. Καὶ ἐξεπειράσαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τοῦ αἰτῆσαι βρώματα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. Ἄλλ' ὅμως οὐδὲ τοῦτο τῆς γνώμης αὐτῶν τὴν πονηρίαν ἐξέβαλεν, ἀλλ' ἐπέμειναν τὴν τῆς ἀχαριστίας περικείμενοι νόσον· και μετὰ τοσαύτας εὐεργεσίας πείραν λαβεῖν ἠβούλοντο τῆς θείας δυνάμεως, και τροφῆς δεθηέντες, οὐ λαβεῖν τὴν χρεῖαν ἐζήτησαν, ἀλλ' ὡς ἀδυνάτου τοῦ Θεοῦ κατηγορήσαν. ιθ', κ'. *Και κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ, και εἶπον· Μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ; Ἐκεῖ ἐπάταξε πέτραν, και ἐρρύθησαν ὕδατα, και χεῖμαρροι κατεκλύσθησαν· μὴ και ἄρτον δύναται δοῦναι, ἢ ἐτοιμάσαι τράπεζαν τῷ λαῶ αὐτοῦ; Εὐπετεῖς, φησὶ, τὸ τῶν ὑδάτων, και ῥάδιον· τὸ γὰρ ἐν ταῖς λαγόσι κεκρυμμένον τῆς γῆς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνεδόθη. Τὴν δὲ τοῦ ἄρτου τροφήν, τὴν σπειρομένην, και χρόνω φουομένην, πῶς ἂν ἡμῖν ἀθρόως παράσχοι, και τὸν ἐπικείμενον ἐξελάσοι λιμόν; κα'. *Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος, και ἀνεβάλετο· και πῦρ ἀνήφθη ἐν Ἰακώβ, και ὄργῃ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ. Οὐ δὴ χάριν ἀγανακτήσας ὁ τῶν ὄλων Κύριος, φησὶν, ἀνεβάλετο μὲν αὐτοῖς δοῦναι τὴν γῆν, τὴν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην, ταῖς δὲ παντοδαπαῖς τιμωρίαις ἐξέδωκεν. Οὐκ ἐπήγαγε δὲ αὐτοῖς τὸν ὄλεθρον σύντομον, τοὺς ἐκείνων παῖδας αὐξηθῆναι προσμένον. Μέμνηται δὲ τῆς διὰ τοῦ πυρὸς τιμωρίας τοῦ μακαρίου Μωσοῦ τὰ συγγράμματα. Ταύτην δὲ, φησὶν, ὑπέμειναν τὴν πληγὴν, κβ'. *Ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τῷ Θεῷ, οὐδὲ ἠλπισαν ἐπὶ τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅμως και τοιοῦτοις οὐσι τὴν ἀγεώργητον παρέσχε τροφήν· τοῦτο γὰρ διδάσκει τὰ ἐπαγόμενα. κγ', κδ'. *Και ἐντεῖλατο νεφέλαις ὑπεράνωθεν, και θύρας οὐρανοῦ ἀνέωξε. Καὶ ἔβρεξεν αὐτοῖς μάννα φαγεῖν. Οὐ γὰρ τὰς συνήθεις ὠδίνας αἱ νεφέλαι παρέσχον, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ὑετοῦ τοῦ ἄρδεν πεφυκότος τὰ καταβαλλόμενα σπέρματα, τὴν θαυμασίαν τροφήν ἀπεκύησαν. Θύρας δὲ οὐρανοῦ ἀνοίγεισας τὴν ἄνωθεν χορηγίαν ἐκάλεσε. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς ταμειοῖς ἐπιτιθέναι θύρας εἰώθαμεν, και ταύτας ἀνοίγομεν ἐκφέρειν τι βουλόμενοι, δείκνυσιν ὁ προφητικὸς λόγος τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, ὡσπερ ἀπότινων ταμειῶν, χορηγοῦντα τὸ μάννα. *Και ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς. [κε'.] Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. Ἄρτον ἀγγέλων καλεῖ, ὡς δι' ἀγγέλων χορηγηθέντα· ἄγγελοι γὰρ, ὡς ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἐδιδάχθημεν, τοῖς θείοις νεύμασιν ὑπουργοῦσι. Λέγει δὲ οὕτως ὁ θεῖος Ἀπόστολος· *Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν; Καὶ πάλιν· *Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, και τὰ ἐξῆς, Ἄρτον δὲ οὐρανοῦ ὡς ἄνωθεν ἐνεχθέντα καλεῖ. Καὶ τοὺς ἀεροπόρους γὰρ ὄρνιθας πετεινὰ οὐρανοῦ ἢ θεῖα προσαγορεύει Γραφή. *Ἐπιστισμὸν ἀπέστειλεν αὐτοῖς, εἰς πλησμονήν. Εἰς κόρον, φησὶ, ταύτης μετέδωκεν αὐτοῖς τῆς τροφῆς. Εἶτα και τὴν τῶν κρεῶν διέξεισι χορηγίαν. κς', κζ'. *Ἀπῆρε νότον ἐξ οὐρανοῦ· και ἐπήγαγεν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ λίβα. Καὶ ἔβρεξεν ἐπ' αὐτοὺς ὡσεὶ χνοὺν σάρκας· και ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν, πετεινὰ πτερωτά. Διὰ γὰρ τῶν ἀνέμων συνελάσας πανταχόθεν τῶν ὄρνιθων ἐκείνων τὸ γένος, καταπτήναι προσέταξε παρὰ τὰς τούτων σκηνάς, αὐτόματον αὐτοῖς χαρισάμενος θήραν. κη'–λ'. *Και ἔπεσεν εἰς μέσον τῆς παρεμβολῆς αὐτῶν, κύκλω τῶν σκηνωμάτων αὐτῶν. Καὶ ἔφαγον και ἐνεπλήσθησαν σφόδρα· και τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἠνεγκεν αὐτοῖς. Οὐκ ἔστερήθησαν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν. Ἀπῆλαυσαν, φησὶν, ὧν ὠρέθησαν, και τὴν γαστριμαργίαν ἐνέπλησαν· ἀλλ' ὅμως τῆς ἀπληστίας εἰσεπράχθησαν δίκας. *Ἐτι τῆς βρώσεως οὐσης ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, [λα'.] *Και ὄργῃ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτοὺς, και ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν, και τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισεν. Ἐπειδὴ γὰρ πείραν πολλὴν λαβόντες τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἐπίστευσαν δύνασθαι τὸν Θεὸν χορηγεῖν τὴν τροφήν, και τὴν παιδείαν ἐπήγαγε, διδάσκων ὡς ἀμφοτέρα ποιεῖν ἱκανός, και τὰ ἀγαθὰ παρέχειν, και τὰς τιμωρίας ἐπάγειν. Ἄλλ' ὅμως, οὐδὲν ἤττον ἐπέμειναν πλημμελοῦντες. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· λβ', λγ'. *Ἐν πᾶσι τούτοις ἤμαρτον ἔτι, και οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ. Καὶ ἐξέλιπον ἐνματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν· και τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς. Ἀμαρτάνοντες, φησὶ, και πλημμελοῦντες, και τῶν μὲν ὠφελεῖν δυναμένων οὐδεμίαν ποιούμενοι πρόνοϊαν, τοῖς δέματαιοῖς και ἀκερδέσι προστετηκότες ἐπιτηδεύμασι, και μετὰ πάσης ταῦτα μετιόντες σπουδῆς, τὸν βίον ὑπεξήλθον. λδ', λε'. *Ὅτ' ἂν ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, τότε ἐξεζήτουν αὐτὸν, και ἐπέστρεφον, και ὠρθρίζον πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἐμνήσθησαν ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς αὐτῶν ἐστι, και ὁ Θεὸς ὁ Ὑψιστος λυτρωτῆς αὐτῶν ἐστι. Οὐ μάτην δὲ αὐτοῖς ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης τὰς πέδας ἐπήγαγεν· ὠφέλειαν γὰρ ἐντεῦθεν οὐ σμικρὰν ἔκαρποῦντο. Ἀπολαύοντες μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἠσθάνοντο· κολαζόμενοι δὲ, τὴν θεῖαν προσήεσαν αἰτοῦντες φιλάνθρωπίαν. λς', λζ'. *Και ἠγάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· και τῇ γλώσσει αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτῶ. Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ εὐθεῖα μετ' αὐτοῦ· οὐδὲ ἐπιστώθησαν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ. Ἀγαπᾶν δὲ αὐτὸν ὑπισχνοῦντο ψευδέσι χρώμενοι λόγοις. Ἀντεφθέγγετο γὰρ τοῖς λόγοις ὁ λογισμὸς, ἐναντία τοῖς θείοις βουλευόμενος νόμοις, και πιστεύειν τοῖς θείοις λόγοις οὐκ ἀνεχόμενος. λη'. *Αὐτὸς δὲ ἐστὶν οἰκτίρμων, και ἰλάσεται ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν, και οὐ διαφθερεῖ. Ἄλλ' ὅμως αὐτὸς, τῇ*****************

οικεία χρώμενος ἀγαθότητι, οὐκ ἠνέσχετο αὐτοὺς παντελεῖ παραδοῦναι φθορᾶ. *Καὶ πληθυνεὶ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ ἐκκαύσει πᾶσαν τὴν ὄργην αὐτοῦ.* Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Καὶ ἐπὶ πολὺ ἀπέστρεψε τὴν ὄργην αὐτοῦ, καὶ οὐ διήγειρεν ὅλον τὸν θυμὸν αὐτοῦ. Οὐκ ἀξίαν αὐτοῖς, φησί, τῶν πεπλημμελημένων τιμωρίαν ἐπήγαγεν.

λθ'. *Καὶ ἐμνήσθη ὅτι σὰρξ εἰσι, πνεῦμα πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον.* Ἦδει γὰρ αὐτῶν τῆς φύσεως τὴν ἀσθένειαν· καὶ ὅτι οὐκ εἰς μακρὰν δέξονται τοῦ βίου τὸ πέρασ· μ', μα'. *Ποσάκις παρεπύκρναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ· παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῆ ἀνύδρῳ. Καὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἐπέειρασαν τὸν Θεὸν, καὶ τὸν ἄγιον τοῦ Ἰσραὴλ παρώζοναν.* Διὰ τούτων ἀπάντων τὴν θεῖαν διδάσκει μακροθυμίαν. Ἀκριβέστερον δὲ τούτων ἕκαστον ἐκ τῆς ἱστορίας καταμαθεῖν δυνατόν. Ποτὲ μὲν γὰρ τὸν μόσχον ἐθεοποίησαν· ποτὲ δὲ τῷ Βεελφεγῶρ ἐτελέσθησαν. Ἄλλοτε τὴν κατὰ τοῦ μεγάλου Μωσοῦ ἐμελέτησαν τυραννίδα· τῆς τοῦ μάννα τροφῆς ἀπολαύοντες, ἠχαρίστησαν· ἀπολαβεῖν τὴν ἐπηγγελμένην κελευσθέντες γῆν, τὸ δέος προϋβάλλοντο· καὶ ἄλλαμυρία πρὸς τούτοις εἰργάσαντο, ἅπερ μηκύνει οὐκ ἐθέλοντες τὸν λόγον παραλείψομεν.

μβ'. *Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἡμέρας ἧς ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χειρὸς θλίβοντος.* Οὐκ ἐβουλήθησαν λαβεῖν εἰς διάνοιαν τὰς προτέρας εὐεργεσίας, οὐδὲ λογίσασθαι τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσχύν, δι' ἧς ἀπηλλάγησαν τῆς Αἰγυπτίων δουλείας. Εἶτα διέξεισι τὰς ἐκεῖ γεγενημένας θαυματουργίας.

μγ'. *Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πεδίῳ Τάνεως.* Ἡ Τάνις εἶχε τοῦ Φαραῶ τὰ βασίλεια. Ἐκεῖ δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις τὰς τιμωρίας ὁ μέγας ἐπήγαγε Μωσῆς.

μδ'. *Καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμοὺς αὐτῶν, καὶ τὰ ὄμβρῆματα αὐτῶν, ὅπως μὴ πίωσιν.* Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ τὰ ποτάμια μόνον ὕδατα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξ ὑετῶν συνιστάμενα μετέβαλεν εἰς αἵματος φύσιν, τῷ δίψει πιέζων τοὺς ἀντιλέγοντας.

με', μς'. *Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυιαν, καὶ κατέφαγεν αὐτοὺς, καὶ βάτραχον, καὶ διέφθειρεν αὐτούς.* Καὶ ἔδωκε τῇ ἐρυσίβῃ τοὺς καρποὺς αὐτῶν, καὶ τοὺς πόνους αὐτῶν τῇ ἀκρίδι. Κυνομυία δὲ καὶ βατράχοις ὑπουργοῖς τῆς ὄργῆς χρησάμενος, πικρὰς αὐτοῖς τὰς ὀδύνας ἐπήγαγεν. Ἐρυ σίβη δὲ καὶ ἀκρίδι τῆς γῆς διέφθειρε τοὺς καρπούς.

μζ'. *Ἀπέκτεινε ἐν χαλάζῃ τὴν ἄμπελον αὐτῶν, καὶ τὰς συκαμίνας αὐτῶν ἐν τῇ πάχῃ.* Ἐρυσίβη μὲν καὶ ἀκρίδι τὸν καρπὸν κατηνάλωσε, χαλάζῃ δὲ καὶ πάχῃ καὶ αὐτὰς τὰς ρίζας τῶν δένδρων ἐνέκρωσε. Τὰς μέντοι συκαμίνας οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταὶ συκομόρους ἠρμήνευσαν.

μη'. *Καὶ παρέδωκεν εἰς χάλαζαν τὰ κτήνη αὐτῶν, καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν τῷ πυρί.* Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Τοῦ ἐκδόντος λοιμῶ τὰ κτήνη αὐτῶν, καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν οἰωνοῖς. Ἄθροάν γὰρ δεξάμενα τελευτήν, θοίνη τῶν σαρκοβόρων ὀρνίθων ἐγένετο.

μθ'. *Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὄργην θυμοῦ αὐτοῦ· θυμὸν, καὶ ὄργην, καὶ θλίψιν, ἀποστολὴν δι' ἀγγέλων πονηρῶν.* Θυμὸν, καὶ ὄργην, καὶ θλίψιν, τὰς πικρὰς τιμωρίας ἐκάλεσεν· ἀγγέλους δὲ πονηροὺς, τῆς τιμωρίας τοὺς ὑπουργοὺς· οὔτε φύσεως, οὔτε προαιρέσεως μοχθηρίαν, τὴν πονηρίαν καλῶν, ἀλλὰ τὴν τῆς κολάσεως τιμωρίαν. Οὕτω πονηρὰν ἡμέραν τὴν τῆς τιμωρίας ἡμέραν καλεῖ. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Σύμμαχος παρεδήλωσεν· ἀντὶ γὰρ ἀγγέλων πονηρῶν, ἀγγέλων κακούντων εἴρηκεν.

ν'. *Ὡδοποίησε τρίβον τῇ ὄργῃ αὐτοῦ.* Ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐκόλυσεν ἡ φιλοanthropία τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' ἔδωκεχώραν τῇ δικαίᾳ παιδείᾳ. Τοῦτο καὶ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν. *Οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν· καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν εἰς θάνατον συνέκλεισε.* [να'.] *Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῆ Αἰγύπτῳ, ἀπαρχὴν παντὸς πόνου αὐτῶν. ἐν τοῖς σκηνώμασι Χάμ.* Θεασάμενος γὰρ αὐτῶν τὴν ἀντίτυπον γνώμην, ἀφειδῶς αὐτοῖς τὰς τιμωρίας ἐπήγαγε· πρῶτον μὲν τοῖς κτήνεσιν ὀλεθρον, ὕστερον δὲ τοῖς πρωτοτόκοις θάνατον ἐπάγων ἀπροσδόκητον. Σκηνώματα δὲ Χάμ, τὴν Αἴγυπτον προσηγόρευσε, ἐπειδὴ τοῦ Χάμ υἱὸς ὁ Μεσρέμ, Μεσρέμ δὲ ἡ Αἴγυπτος.

νβ'. *Καὶ ἀπῆρεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν αὐτοῦ· καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ὡσεὶ ποίμνιον ἐν ἐρήμῳ.* Οὕτως ἐκείνους παιδεύσας, ἐπὶ τὴν ἔρημον ἤγαγε τὸν οἰκεῖον λαόν· ποιμένα μιμούμενος, τῆς ποιμνῆς ἡγούμενον.

νγ'. *Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, καὶ οὐκ ἐδειλίασαν.* Πολλὰ γὰρ ἐνέγγυα τῆς οικείας δυνάμεως δεδωκῶς, θαρρῆν αὐτῶ, καὶ μὴ δεδιέναι προσέταξε. Τοῦτο δὲ παρὰ μὲν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἐγένετο· ἐκεῖνοι δὲ τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ θαρρῆν οὐκ ἠβούλοντο. *Καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκάλυψε θάλασσα.* Ἡ γὰρ αὐτὴ θάλασσα τούτοις μὲν παρέσχεν ὁδόν, ἐκείνους δὲ τοῖς κύμασιν ἔχωσε.

νδ'. *Καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς ὄρος ἀγιάσματος αὐτοῦ, ὄρος τοῦτο ὃ ἐκτίσατο ἡ δεξιὰ αὐτοῦ.* Ἐκείθεν τοῖνυν ἐλευθερώσας, ἔδωκεν αὐτοῖς ἣν ἐπηγγείλατο γῆν· διὰ γὰρ τοῦ Σιών ὄρους πᾶσαν τὴν γῆν παρεδήλωσε. *Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν ἔθνη, καὶ ἐκληροδότησεν αὐτοὺς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας.* Τῶν γὰρ παλαιῶν οἰκητόρων τὴν γῆν ἐκείνην ἐλευθερώσας, τούτοις κατὰ τὰς ὑποσχέσεις τὴν ταύτης δέδωκεδεσποτείαν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας. Τὴν γὰρ οικείαν εἰώθασι γῆν οἱ κεκτημένοι μετρεῖν· τοὺς δὲ κλήρους καὶ τὰς διανεμήσεις ἀκριβέστερον διδάσκει τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἡ συγγραφή.

νε'. Καὶ κατεσκηνώσεν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραήλ. Κατὰ [φυλάς] γὰρ τὴν γῆν διενείμαντο· οὕτω τὴν μετὰ τὴν ἔρημον αὐτῶν ἀπιστίαν διδάξας, διηγεῖται τὰς ἐν τῇ γῆ τῆς ἐπαγγελίας παρανομίας.

νς'. Καὶ ἐπέειπεν καὶ παρεπίκραναν τὸν Θεὸν τὸν Ὑψιστον, καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο. Μετὰ τὸσαύτας καὶ τηλικαύτας εὐεργεσίας ἐπέμειναν παρανομοῦντες, καὶ τὰς θείας παραβαίνοντες ἐντολάς.

νζ'. Καὶ ἀπέστρεψαν, καὶ ἠθέτησαν καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν. Τὴν τῶν πατέρων ἐμιμήσαντο μοχθηρίαν, καὶ τὴν ἐκείνων θεασάμενοι τιμωρίαν, οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπώναντο. Μετεστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν. Τόξον, κατὰ μὲν τέχνην κατεσκευασμένον, κατὰ σκοποῦ πέμπει τὰ ἀφιέμενα βέλη· διαστροφὴν δὲ τινὰ δεξιόμενον, τὰ πεμπόμενα βέληκατευθύνει οὐ δύναται. Κάκεινοι τοίνυν τῆς διανοίας τὴν εὐθύτητα διαφθείραντες, οὕτε ταῖς θεαίαις εὐεργεσίαις εἰς δέον ἐχρῶντο, καὶ βλάβης ἀφορμὰς τὰς τῆς ὠφελείας ἀπέβαινον ἀφορμὰς.

νη'. Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βουνοῖς αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν παρεζήλωσαν αὐτόν. Παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων δεχόμενοι τὰ ἀγαθὰ, τοῖς ἀνύχοις εἰδώλοις ἐδούλευον.

νθ'. Ἦκουσεν ὁ Θεός, καὶ ὑπερεῖδε. Δεομένους, φησὶ, τῆς οἰκειᾶς οὐκ ἤξιον προνοίας. Ταῦτα δὲ σαφέστερον ἢ τῶν Κριτῶν ἱστορία διδάσκει. Παρὲν δὸκε γὰρ αὐτοῖς, ποτὲ μὲν Ἀμμανίταις, ποτὲ δὲ Μωαβίταις, ἄλλοτε δὲ Μαδιθηναίοις, καὶ ἀλλοφύλοις· ποινὴν αὐτοῖς τῆς ἀσεβείας εἰσπραττόμενος. Καὶ ἐξουδένωσε σφόδρα τὸν Ἰσραήλ. Τὸν γὰρ πολυθρύλλητον ἐκείνον λαὸν, τὸν παραδόξως τῆς Αἰγυπτίων δουλείας ἀπαλλαγέντα, ὃν ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγε, καὶ ὁ Ἰορδάνης ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ὀπίσω, τοῦτον οἱ ὄμοροι ῥαδίως κατηγωνίζοντο.

ξ'. Καὶ ἀπόσατο τὴν σκηνὴν Σηλὼμ, σκηνώμα ὃ κατεσκηνώσεν ἐν ἀνθρώποις. Ταῦτα δὲ λοιπὸν ἢ ἀρχὴ τῶν Βασιλείων διδάσκει, Ἡλεὶ μεμνημένη τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τῆς τῶν ἐκείνου παίδων παρανομίας.

ξα'. Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὴν ἰσχὴν αὐτῶν· καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῶν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. Ἰσχὴν αὐτῶν καὶ καλλονὴν τὴν κιβωτὸν λέγει· ταύτην δὲ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς εἰς ἐπικουρίαν τῶν ὁμοφύλων ἐξαγαγόντες, τῆς οἰκειᾶς παρανομίας ἔτισαν δίκας· τὴν δὲ κιβωτὸν οἱ ἀλλόφυλοι λαβόντες ἀνέθεσαν οἶόν τι ἀκροθίνιον τῷ Δαγῶν· εἶδωλον δὲ τοῦτο ἦν, ὑπὲρ ἐκείνων θεραπευόμενον.

ξβ'. Καὶ συνέκλεισεν εἰς ῥομφαίαν τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ὑπερεῖδε. Παρέδωκε γὰρ αὐτοῖς ταῖς τῶν πολεμίων χερσὶ, διὰ τὴν τῆς παρανομίας ὑπερβολὴν. Κληρονομίαν δὲ αὐτοῖς ὠνόμασεν, ὡς κηδεμονίας ὅτι μάλιστα πλεῖς στῆς παρ' αὐτοῦ τετυχηκότας αἰεὶ. Οὕτω δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ μέγας προσηγόρευσε Μωσῆς. Ἐγενήθη γὰρ, φησὶ, μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοί νισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ. Εἶτα καταλέγει τῆς τιμωρίας τὰ εἶδη.

ξγ', ξδ'. Τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε πῦρ· καὶ αἱ παρθένοι αὐτῶν οὐκ ἐπενθήθησαν. Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἔπεσον, καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐ κλαυσθήσονται. Τοὺς μὲν γὰρ πυρὶ παρέδωκε· τῶν δὲ ὁ συνήθης οὐκ ἐγένετο θρήνος, ἐκάστου περὶ τὰ οἰκεῖα ἡσυχολημένου κακά. Ὀφνὶ δὲ καὶ Φινεὲς οἱ ἱερεῖς, αὐτὴν ἐπιφερόμενοι τὴν κιβωτὸν, ἐδέξαντο τὴν σφαγὴν, δι' αὐτῶν διδασκόμενοι τῶν πραγμάτων, μὴ θαρρῆν παρανομία συζῶντας τῇ θεαίαι κηδεμονία.

ξε'. Ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος. Ἀλλ' ὅμως ταύταις αὐτοῖς ταῖς τιμωρίαις ὑποβαλὼν, καὶ τοὺς τούτων ἐδίδαξε πολεμίους τὰς τῶν γεγενημένων αἰτίας. Ὡς δυνατὸς, καὶ κεκραιπαλῆκώς ἐξ οἴνου. [ξζ'.] Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω· οἰκτιροῦντος αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς. Οἶον γὰρ τινὰ ὑπνον τὴν μακροθυμίαν ἀποσεισάμενος, τοῖς ἀλλοφύλοις ἐπήνεγκετὴν πληγὴν, δι' ἣν ἐπονειδίστοι παρὰ πᾶσιν ἐγένοντο. Λέγει δὲ τῆς ἔδρας τὸ πάθος, ὅπερ ἡ ἱστορία διδάσκει. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ προφητεία δεδήλωκεν· ἔφη γάρ· Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω· σμνότερον τὸ μέρος δηλώσασα τὸ δεξιόμενον τὴν πληγὴν. Ὑπνον δὲ τὴν μακροθυμίαν ἐκάλεσεν· ἐξ οἴνου δὲ κραιπάλην, τὴν ἀγανάκτησιν. Καθάπερ γὰρ ἐπέισακτόν ἐστι Θεοῦ, τιμωρία δικαίως τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπαγομένη.

ξζ'. Καὶ ἀπόσατο τὸ σκηνώμα Ἰωσήφ, καὶ τὴν φυλὴν Ἐφραΐμ οὐκ ἐξέλεξατο. Πάλιν τὰς ἄλλας καταλιπὼν φυλάς, μόνῃς μέμνηται τῆς Ἐφραΐμ, τὴν ἐσομένην προορῶν τυραννίδα. Ἐκ ταύτης γὰρ Ἰεροβοὰμ ὀρμώμενος, τὰς δέκα φυλάς ἐκ τῆς Δαβιτικῆς ἀπερῆξε βασιλείας· Ἰωσήφ δὲ καὶ Ἐφραΐμ τὴν αὐτὴν λέγει φυλὴν· υἱὸς γὰρ τοῦ Ἰωσήφ ὁ Ἐφραΐμ. Ἀπωσθῆναι δὲ αὐτὴν λέγει, τῷ μὴ διαμεῖναι ἐν τῇ Σηλὼμ τὴν σκηνὴν, ἀλλ' ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ τῆς θείας κιβωτοῦ μεταβῆναι τὴν χάριν, ἐν ἣ καὶ ὁ Σολομὼν μετὰ ταῦτα τὸν θεῖον νεὼν ἐδείματο.

ξη'. Καὶ ἐξέλεξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα· τὸ ὄρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησεν. Ἐξέλεξατο μέντοι τὴν φυλὴν Ἰούδα, διὰ τὴν ἐξ Ἰεσσαὶ ῥάβδον ἀνθήσειν προσδοκωμένην. Ταύτην δὲ τὴν βλάστην καὶ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ προεθέσπισεν εὐλογῶν τὸν Ἰούδαν· μέμνηται δὲ αὐτῆς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, οὕτως λέγων· Πρόδηλον δὲ ὅτι ἐξ Ἰουδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ταύτης οὖν ἕνεκα τὴν Ἰούδα φυλὴν τῶν ἄλλων προεἶλετο· ἐπειδὴ δὲ τοῦτό πως ἠγνοεῖτο τοῖς πολλοῖς τὸ μυστήριον, μάλα σαφῶς ἐπήγαγε· Τὸ ὄρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησεν, ἵνα τῶν ἄλλων φυλῶν κατασβέσῃ τὸν φθόνον, μονονουχὶ λέγων· Μηδεμίαν ἀφορμὴν ζηλοτυπίας εἰσδέξῃσθε. Διὰ γὰρ τὸ Σιών ὄρος ἐξέλεξατο τὴν

Ίουδα φυλήν. Ἄλλως τε καὶ σεβάσιμον βούλεται δεῖξαι τὸ ὄρος, διὰ τὸν οἰκοδομηθόσμενον νεὼν ἐν αὐτῷ.

ξθ'. *Καὶ ᾠκοδόμησεν ὡς μονοκερώτων τὸ ἅγιασμα αὐτοῦ.* Κέρατι τὸν μονόκερον ἐνὶ καθῶ πλίσθαι φασίν· ἓνα δὲ προσκυνεῖν Θεὸν καὶ ὁ νόμος ἐδίδαξεν. Εἰκότως τοῖνυν ἀπείκασε μονοκέρωτι τὸν ἓνα νεὼν, τὸν τῷ ἐνὶ ἀφιερωμένον Θεῷ. *Ἐν τῇ γῆ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα.* Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ὡς τὴν γῆν, ἣν ἐθεμελίωσας εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἡρμηνεύκασιν. Λέγει τοῖνυν, ὅτι καθάπερ μίαν ἐδημιούργησε γῆν, οὕτω νεὼν Ἰουδαίοις ἓνα δημιουργῆσαι προσέταξε. ο'. *Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων.* Κατὰ ταυτὸν διὰ τούτων ἐδήλωσε, καὶ τοῦ Δαβὶδ τὴν ἀρετὴν, δοῦλον αὐτὸν ὀνομάσας Θεοῦ, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν φιλοτιμίαν, ὅτι τὸν προβατέα βασιλέα πεποίηκεν. σα'. *Ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαβεν αὐτόν.* Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἀκολουθοῦντα ἐγκύμοσιν ἤγαγεν αὐτόν. Ἐπίτασις δὲ τῆς φιλοτιμίας καὶ τοῦτο· οὐδὲ γὰρ ποιμὴν τέλειος ἦν, ἀλλ' ὑπουργὸς ποιμένος, τοῖς τίκτουσι τῶν προβάτων ἐπόμενος. *Ποιμαίνειν Ἰακώβ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· καὶ ἐποίμα νεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς.* Καὶ τοῦτο δὲ δεικνύει τὴν τῆς κηδεμονίας ὑπερβολὴν· οὐ γὰρ τοῖς τυχοῦσιν ἀνθρώποις ἐπέστησε τὸν τῶν προβάτων νομέα, ἀλλ' ἀπλότητι σύνεσιν κεράσας, κατὰ τοὺς θεοὺς αὐτοὺς ἐποδήγησε νόμους, τούτοις ἔοικεν ἢ τοῦ Κυρίου νομοθεσία· *Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.* Ἐκατέρου γὰρ ἐξορίσας κακίαν, καὶ τοῦ μὲν τὴν κακουργίαν, τῆς δὲ τὴν ἄνοιαν ἐξελών, τὴν ἐπαινουμένην ἐκέρασεν ἀρετὴν. Ταύτην καὶ ἡμᾶς ἐν ἑαυτοῖς κατορθῶσαι προσήκει, καὶ τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ κληθέντας παραπλησίως, μᾶλλον δὲ ἐπὶ μείζοσι· μείζονων γὰρ πραγμάτων διακονίαν ἐνεχειρίσθημεν· ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθημεν, κατὰ τὴν τοῦ θεσπεσίου Παύλου νομοθεσίαν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΗ' ΨΑΛΜΟΥ.

α'. *Ψαλμὸς τῷ Ασάφ.* Ἀντιόχου, τοῦ ἐπίκλην Ἐπιφανοῦς, τὴν κατὰ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων μανίαν ὁ προφητικὸς προθεσπίζει λόγος. Τὴν δὲ χρησιμολογίαν εἰς εὐχὴν σχηματίζει, ὡς ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν τῶν ἐσομένων τῆνικαῦτα προσφερομένην, οὐδέπω μὲν νενικηκότων, ἔτι δὲ περικλυζομένων ταῖς συμφοραῖς. *Ὁ Θεὸς, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου.* Σοφῶς ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις τοὺς ταῖς χαλεπαῖς ἐκείναις προσπαλαίοντας συμφοραῖς ἐδίδαξεν ἄρξασθαι τῆς ἰκετείας. Οὐ γὰρ τὰ οἰκεῖα πρότερον διηγῆσαντο πάθη· ἀλλὰ τὴν κατὰ τοῦ θεοῦ νεῶ τολμηθεῖσαν ἀσέβειαν, ὡς τοῦ νεῶ μηδὲν εἰς τὸν θεῖον πλημμελήσαντος νόμον. Ἔθνη, φησὶ, δυσσεβεῖα καὶ παρανομία συζῶντα τῆς σῆς κληρονομίας ἐκράτησαν. Ἐπιβῆναι γὰρ τῶν ἀδύτων τοῦ σοῦ νεῶ κατετόλμησαν. Οὐ βωμοῖς δὲ μόνον, καὶ θυσίαις δαιμόνων, τὰ σὰ κατεμίαναν ἅγια. β'. *Ἔθεντο Ἱερουσαλὴμ εἰς ὄπωροφυλάκιον.* Ἄρδην γὰρ πᾶσαν τὴν πόλιν πορθήσαντες, οὐδὲν σκηνῆς διαφέρειν εἰς ὄπωροφυλάκιον γενομένης, τὴν πολυθρύλλητον ἐπέφηναν Ἱερουσαλὴμ. *Ἔθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν ὀσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς.* Τοσαύτη θηριωδία καὶ μανία κατὰ τῶν σῶν θεραπόντων ἐχρήσαντο, ὡς τοῖς θηρίοις καὶ τοῖς τῶν πετεινῶν σαρκοβόροις τὰ τούτων σώματα προθεῖναι θοίνην. γ'. *Ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ κύκλῳ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων.* Μιαιφόνον δὲ κεκτημένοι τὴν γνώμην, ἀναιροῦσι μὲν τοὺς εὐσεβεῖα συζῶντας· αἱμάτων δὲ ὀχετοὺς κατὰ τῆς γῆς παρασκευάζουσι φέρεσθαι, τάφου δὲ ἀξιοῦσθαι τοὺς σφαττομένους οὐ συγχωροῦσιν. δ'. *Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, μκκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν.* Ταῦτα ἡμᾶς ἐπονειδίστους τοῖς ὁμόροις εἰργάσαντο· διὰ ταῦτα ἐπίχαρτοι τοῖς πλησιοχώροις γεγόναμεν. Γείτονας δὲ καλεῖ τοὺς Ἀλλοφύλους, τοὺς Ἰδουμαίους, τοὺς Ἀμμανίτας, τοὺς Μωαβίτας, καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη τὰ ὄμορα, ἅπερ αὐτοῖς ἀντίπαλα καὶ πολέμια ἦν αἰεὶ. ε'. *Ἔως πότε, Κύριε, ὀργισθήσῃ εἰς τέλος· ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός σου;* Νομοθετῶν ὁ Θεὸς αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν προσέταξε, καὶ ἕτερον μηδένα καλούμενον προσκυνῆσαι Θεὸν, *Ὅτι ἐγὼ, φησὶ, Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζῆλωτής, πῦρ καταναλίσκον.* [Ἄλλ' ὡς πολλάκις ἡμῖν εἴρηται, μηδεὶς ἀκούων ἓνα Θεὸν μοναρχίαν ὑπολάβοι· τὴν γὰρ ἀπερινόητον καὶ αἰεὶ οὖσαν οὐσίαν τὴν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνουμένην, Θεὸν ὀνομάζει· ὅτι δὲ νομοθετεῖ ὁ Θεὸς Λόγος, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, οὐκ ἂν ἀμφιβάλοι ἕκαστος τῶν φιλομαθεστέρων.] Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς ἀνέμνησε λόγος· *Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός σου.* Μὴ ἐπιπλεῖστον Δέσποτα, φησὶν, ὀργισθῆς, μηδὲ πυρὸς δίκην διὰ τὰς ἡμετέρας πλημμελείας τὸν καθ' ἡμῶν ζῆλον ἐξάψης. ς'. *Ἐκχεον τὴν ὀργὴν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ γινώσκοντά σε, καὶ ἐπὶ βασιλείας, αἱ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκαλέσαντο.* Ἐπειδὴ δίκας ἀμαρτημάτων τοὺς ἀνθρώπους εἰσπράττη, κατ' ἐκείνων ἰκετεύω σε τὴν

ὄργην μεταθεῖναι, οἱ παντάπασι τὸ σὸν μαθεῖν οὐκ ἐθέλουσιν ὄνομα, ἀλλὰ τῇ ἀκροτάτῃ δυσσεβείᾳ δουλεύουσιν.

ζ'. *Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακῶβ, καὶ τὸν τόπον αὐτοῦ ἠρήμωσαν.* Σαφές δὲ καὶ τοῦτο τῆς ἐκείνων παρανομίας τεκμήριον· οὐδὲν γὰρ παρ' ἡμῶν κακὸν ὑπομείναντες, ἡμᾶς μὲν σφαγαῖς κατανάλωσαν, τὴν δὲ χώραν ἐδήλωσαν, καὶ τὰς πόλεις ἐπόρθησαν. Τὸν δὲ τόπον αὐτοῦ, Ἀκύλας μὲν, ὠραῖον αὐτοῦ, Σύμμαχος δὲ καλλονὴν αὐτοῦ, ὁ δὲ Θεοδοτίων, εὐπρέπειαν αὐτοῦ ἠρμήνευσαν· δι' ὧν μᾶλλον ὁ θεῖος οἶκος δεδήλωται. Καλῶς δὲ τὸν λαὸν Ἰακῶβ προσηγόρευσε, τῇ τοῦ προπάτορος μνήμῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεον

διεγείρων.

η'. *Μὴ μνησθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων.* Εὐσε βεῖς ἦσαν οἱ ταύτην προσφέροντες τὴν εὐχὴν, καὶ πολλὴν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναδεξάμενοι ζῆλον. Αἰοῖδι μὲν γὰρ ἡ τῶν Μακκαβαίων ἀρετὴ. Εἰκότως τοίνυν ἀντιβολοῦσι, μὴ τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων εὐθύνας τὸν λαὸν εἰσπραχθῆναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τεθείκασι, οὐ μὴν καὶ τὸ δεύτερον προστεθείκασι, ὥστε τὸν Θεὸν τὴν παροῦσαν αὐτῶν εὐσέβειαν κατιδεῖν. Τοῦτο γὰρ μάλιστα τὴν πολλὴν αὐτῶν δείκνυσιν ἀρετὴν· τὸ τῶν μὲν προτέρων ἀμαρτημάτων μνησθῆναι, κρύψαι δὲ τὴν παροῦσαν εὐσέβειαν. *Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε, ὅτι ἐπὶ τωχεύσαμεν σφόδρα. [θ'] Βοήθησον ἡμῖν ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν.* Ὅρεξον ὅτι τάχιστα τὴν ἄμαχόν σου ῥοπήν· πάσης γὰρ ἔρημοι προνοίας γεγόναμεν· σὲ δὲ μόνον ἐπίκουρον ἔχομεν καὶ σωτῆρα. Ἐνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ῥῦσαι ἡμᾶς· καὶ ἰλάσθητι ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου. Οὐδαμοῦ τῆς σφετέρας μνημονεύουσιν ἀρετῆς, ἀλλὰ διὰ τὸ θεῖον ὄνομα τῆς θείας ἐπικουρίας ἀντιβολοῦσι τυχεῖν· ἡμῶν γὰρ, φησὶ, κακοπραγούντων, κατὰ τοῦ σοῦ ὀνόματος ἢ βλασφημίας χωρεῖ. Ἀντιβολοῦμεν τοίνυν, παριδεῖν μὲν σὲ τὰ πλημμελήματα· μεταβαλεῖν δὲ τὰς συμφορὰς, καὶ τὴν σὴν δύναμιν

ὑποδειξαι

τοῖς

ἀγνοοῦσι.

ι'. *Μήποτε εἶπωσι τὰ ἔθνη, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν;* Οἱ δὲ ἄλλοι ἐρμηνευταὶ ὡς γεγενημένον τοῦτο εἰρήκασιν· Εἰς τί λέγει τὰ ἔθνη, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν; Τοῦτό με, φησὶν, ἀνιᾶ, τοῦτό με κεντεῖ πάσης ἀκίδος ὀξύτερον, τὸ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν κατὰ σοῦ τὴν βλασφημίαν τολμᾶσθαι, καὶ ἐπιτωθάζοντα λέγειν, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὃν λέγετε μαστιγῶσαι τὴν Αἴγυπτον, διηρηκέναι τὴν θάλατταν, [ὑμῖν δὲ δωρῆσαι διάβασιν, καὶ τ' ἄλλα πάντα δεδρακέναι] τὰ μεγάλα καὶ πολυθρύλλητα; *Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἡ ἐκδίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου, τοῦ ἐκκεχυμένου.* Ἀντιβολοῦμεν τοίνυν, τούτους μὲν τῖσαι τῆς μαιφονίας ποιήν, τοὺς δὲ ἄλλους ἅπαντας ἰδεῖν σὺν ἡμῖν τὴν δικαίαν σου ψῆφον,

καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν ἀνηρημένων σοῦ θεραπόντων ὄργην. ια'. *Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμὸς τῶν πεπεδημένων· κατὰ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ βραχίονός σου περιποιήσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθνατωμένων.* Ἀπιδεῖν ἰκετεύω σε καὶ εἰς τοὺς ἔτι μὲν περιόντας, δεσμὰ δὲ περικειμένους, καὶ προσδεχομένους τὸν θάνατον, καὶ μὴ πανωλεθρίαν τοῦ ἡμετέρου καταψηφίσασθαι γένους· ἀλλὰ τῶν ἀνηρημένων περισῶσαι τοὺς παῖδας, καὶ νεολαίαν ἐξ αὐτῶν καταστήσαι. ιβ'. *Ἀπόδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἐπταπλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν τὸν ὀνειδισμόν αὐτῶν, ὃν ὠνειδισάν σε, Κύριε.* Πολλαπλασίαν τοῖς ὁμόροις τῆς βλασφημίας τὴν τιμωρίαν ἐπάγαγε. Οὐ γὰρ ὠρισμένον ἀριθμὸν διὰ τῶν εἰρημένων ἐδήλωσεν, ἀλλὰ μεγίστην αὐτοῖς ἐπαχθῆναι τιμωρίαν ἐξ ἤτησε. Τοιοῦτο καὶ τὸ, *Στεῖρα ἔτεκεν ἐπτά,* ἀντὶ τοῦ πολλά. Τὸν δὲ κόλπον εἴρηκεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τι φερόντων, καὶ ἀσφαλῶς συνεχόντων, ὥστε μηδὲν ἐκπεσεῖν· ἀντὶ τοῦ, Πλήρωσον αὐτοὺς συμφορῶν ἐπικειμένων

διηνεκῶς.

ιγ'. *Ἡμεῖς δὲ λαὸς σου, καὶ πρόβατα νομῆς σου· ἀνθομολογησόμεθά σοι, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα· εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἐξαγγελοῦμεν τὴν αἴνεσίν σου.* Ἡμεῖς δὲ οἱ λαὸς σὸς χρηματίσαντες, καὶ ποιμνιον ὀνομαζόμενοι σὸν, ἐνδελεχῶς σοι τοὺς ὕμνους προσοίσομεν· καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς εὐεργεσίας ὁμολογήσομεν χάριτας· καὶ ἀναγράπτους ταύτας πεποικότες, τοῖς ἐσομένοις ἀνθρώποις προσοίσομεν τὴν τούτων διήγησιν· τὸ μέντοι ἀνθομολογησόμεθα, ἀντὶ τοῦ ἐξομολογησόμεθα εἴρηκε· τὴν εὐχαριστίαν δὲ τὸ ὄνομα δηλοῖ.